

Onderzoek naar de Kleipijpenindustrie in Maastricht

J.P.A.M.Engelen

Index: Onderzoek naar de kleipijpenindustrie in Maastricht:

Inleiding		pagina	3
Bodemvondsten in Maastricht		pagina	3
Fabricage/woonadressen Pijpenmakers		pagina	5
Historie 17 de Eeuw		pagina	6
Historie 18 de Eeuw		pagina	12
Historie 19 de Eeuw		pagina	19
Pijpaarde in Maastricht		pagina	30
Tabaksindustrie Maastricht		pagina	32
Nijverheidstentoonstellingen Maastricht		pagina	33
Glossarium		pagina	34
Bibliografie		pagina	34
Bronnen		pagina	34
Bijlage 1	Pijpmakers Maastricht	pagina	35
Bijlage 2	Woon/fabricageadressen en vondstlocaties	pagina	37
Bijlage 2	17 de Eeuw afbeeldingen	pagina	38
Bijlage 3	18 de Eeuw afbeeldingen	pagina	40
Bijlage 4	19 de Eeuw afbeeldingen	pagina	42

Inleiding:

Tot op heden is er slechts fragmentarisch over de kleipijp in Maastricht gepubliceerd (vgl: bibliografie). Intensief archiefonderzoek door Thomas Baas in de jaren negentig, de verwerving van een collectie Maastrichtse bodemvondsten van dhr.H.Huveneers door het Limburgs Museum in Venlo in 1995, het ontsluiten van de collectie bodemvondsten van dhr.P.Hoogers en die van de Dienst Stadsontwikkeling en Grondzaken in Maastricht en de talrijke bodemvondsten die gedaan werden in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw op diverse opgravingsterreinen maken het thans verantwoord het reeds bekende aan te vullen met tal van nieuwe items en te proberen een redelijk compleet beeld te schetsen van de Maastrichtse kleipijpenindustrie door de eeuwen heen.

Bodemvondsten in Maastricht:

- In het Limburgs Museum Venlo bevindt zich sinds 1995 de collectie "Huveneers" (LM1491-A en G142-31) bestaande uit:
 1. Handgevormde pijpen, Maastrichtse fabricage, gevonden in de jaren 1976/1979 door John Housen in drie beerputten in de kelder aan de **Raamstraat**, deels onder de tuin van kunstschilder Daenen aan de van Hasselkade. Reeds gepubliceerd in: de Kleipijp als Bodemvondst in 1988 (pagina 123-132).
 2. Oppervlaktevondsten van diverse herkomst, sterk beschadigd en geërodeerd, gevonden in 1977-1982 door Huveneers in het parkgebied van de **Maastrichtse wallen** tussen Helpoort en Waldeckbastion.
 3. Pijpen afkomstig uit 30 afvalkuilen op het terrein van het voormalig Minderbroedersklooster aan de **Agtstraat**, waar zich thans het verpleeghuis Klevarie bevindt. Ze zijn door Huveneers tussen 1978 en 1980 ontdekt. Op deze plaats, direct grenzend aan de tweede omwalling, werd van oudsher leem gedolven (Lenculenstraat !). Deze kuilen werden weer gevuld met huisvuil.
 4. In een stort van 8 meter doorsnede en maximaal 1.20 meter diep, gelegen op een open plek binnen de bebouwing of op de binnenplaats van een herberg aan de **St. Antoniusstraat**, werden door de heren Huveneers en Hoogers tussen 1980 en 1983 pijpfragmenten van diverse herkomst en kapotte glazen gevonden uit de periode eind 17 de tot midden 18 de eeuw, waaronder veel "fehlbrand". Deze ontstond doordat afval met kapotte pijpen en glazen uit een open haard in het stort werden gedeponeerd.
 5. Tussen 1976 en 1978 heeft John Housen in het **Boschstraatkwartier** na afbraak van de oude bebouwing uit vijf beerputten meer dan drie vuilniszakken met pijpfragmenten geborgen vooral van

Maastrichtse origine. Jammer is het dat van deze putten de coördinaten niet zijn geregistreerd waardoor de exacte vondstlocatie onduidelijk is.

- In 1983 werd er door de heren Hoogers en Huveneers een opgraving gedaan aan de **St. Antoniusstraat** op een braakliggend terrein aan de Noordkant van een ijzerbedrijfje. Een beschrijving van deze opgraving met honderden pijpenfragmenten is gedaan in het boek: (vgl: bibliografie) de kleipijp als bodemvondst, PKN 1988. Op St. Antoniusstraat 19 werden in latere jaren door F. Tijmstra losse vondsten gedaan van veelal "fehlbrandpijpen", waarvan een klein opgravingsverslag bestaat.
- In 1990 werden in het Rijksarchief te Maastricht 16 en 17 de eeuwse pijpen, deels van Maastrichtse herkomst, waaronder complete exemplaren, gevonden door de sectie archeologie van de gemeente Maastricht in een beerput in 1990. Klooster Repatricen op de hoek van **Kapoenstraat** en **Witmakersstraat**. (J. Engelen, 1992).
Op het voormalige **Ceramiqueterrein** zijn in de jaren negentig tal van oppervlaktevondsten gedaan door verzamelaars (T. Baas, H. Brinkerink, H. v.d. Meulen, P. Smiesing). Het gaat daarbij voornamelijk om vondsten van Maastrichtse origine uit de 19 de eeuw. Ook P. Jenneskens uit Rothem heeft in 94/95 zo'n 60 oppervlaktevondsten hier gedaan, waaronder enkele Walter Raleigh's, huzarenkoppen, en vroege pijpjes met hielmerken van Maastrichtse origine als gekr.DM+pijp, gekr.SG+pijp. Vermeldenswaard zijn nog de volgende aangetroffen hielmerken: gekr.AP monogram, GH, PD en IHD monogram (J.Dehue?)
- Bij de aanleg van de Noorderbrug zijn door M.Jansen eveneens vondsten gedaan.
- In het gemeentelijk depot voor bodemvondsten van Maastricht bevinden zich pijpenvondsten zowel van Maastrichtse als van andere origine onder de volgende vondstcoderingen:

Boschstraat kwartier:	1981-1985.	MAGM.B/
Hondstraat 13-17:	1982	MAHD.13-17/5-X-0
Mariastraat 9-11:	1981	losse vondsten
Lage Kanaaldijk:	1981	MALK.R/
Hotel Derlon:	1983	MAPL.23/
Ceramiqueterrein:	1990	MAMP.B
Dokter Bakstraat:	1994	MADB.B
Amby, Heukelstraat 45:	1997	MAUK.B
Amby,Hagenstraat 9:	1997	losse vondst

Deze vondstlocaties zijn niet verwonderlijk als wij de ons bekende fabricage-adressen van de volgende pijpmakers onder de loep nemen. Een directe relatie tussen vondstlocatie en kadastraal woonadres/ fabricageplaats pijpenmaker valt helaas niet met absolute zekerheid te leggen aangezien vele vondsten onvoldoende kadastraal gedocumenteerd zijn behalve die van de dienst Stadsontwikkeling en Grondzaken van de gemeente Maastricht.

Fabricage/woonadressen Maastrichtse pijpenmakers:

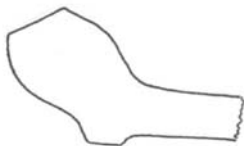
Naam	Periode	Adres
Brock Joris	1660	Wolfstraat
Claessens Willem	1737	Boschstraat
Clasen Jan	1698	St.Antoniussstraat
Dehue Jean	1845	Capucijnenstraat
Granbrou Steven	1669	Mariastraat
Granbrou Thomas	1669-1681	Mariastraat
Hagemans Pieter	1724	Hoogbrugstraat
Janssen Aert	1682	Boschstraat
Janssen Hubricht	1703	Brusselsestraat
Keyzer de Cornelis	1852	Capucijnenstraat
Knoedgen Jean	1845	Wijckerpoort, Bourgognestraat, Hoogbrugstraat
Michiels Dionys	1668	Mariastraat
Regout Carolus	> 1650	Boschstraat
Regout Petrus	1734 en 1753	Boschstraat
Scheer Hendrick	1721	Boschstraat
Steinebach1	1870	Calvariebergstraat
Stijlen Jan	1732	Mariastraat
Tillij Joannes	1739	Boschstraat

Historie 17 de Eeuw:

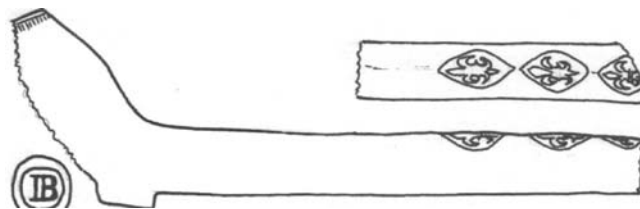
De eerste vermelding van kleipijpenfabricage dient in 1634 geplaatst te worden, wanneer pijpenmaker en soldaat **Derijck Hendrijcx** zich verplicht om gedurende vier achtereenvolgende jaren pijpen te maken voor de koopman Claes Henningh, die Derijck elk jaar honderd karrevrachten pijpaaarde levert om mooie tobaxpijpen van te maken.

In de tweede helft van de 17 de eeuw vestigde zich als pijpenmaker in de Boschstraat **Carolus Regout**. In 1652 gaan **Joris Brock** en **Joseph Robertson** (X Anna Emmanel 1652), voorheen soldaten, het pijpenmakersvak uitoefenen. Maastricht had als vestingstad talloze malen te maken met belegeringen. Vele soldaten uit de legers van Prins Maurits en Frederik Hendrik waren Engelsen, die hun karige soldij probeerden aan te vullen door naast hun soldatenvak hun oude beroep van pijpenmaker weer op te nemen. Joseph wordt genoemd als getuige en inzake de gevel van een huis in 1652 en Joris huurt in 1660 een huis in de Wolfsstraat.

Van de bodemvondsten, afkomstig uit Boschstraatkwartier uit die periode een op Engelse wijze in Maastricht vervaardigd pijpje G142-31-G25 (misbaksel, ongerookt) en van de Lage Kanaaldijk een zeer mooi geglaasd kopfragment met hielmerk IB (MALK.R/3-2-0) en deze pijp heeft een "Fleur de Lis" decoratie op de steel, die zo goed als zeker aan Joris Brock toegeschreven kan worden.

Figuur 1: Engels model
G142-31-G25 (LMV)

Figuur 2: Pijp Joris Brock met fleur de lis decoratie
MALK.R/3-2-0 (ADM)

In 1657 neemt **Thomas Granbrou sr.**(ook wel geschreven als Granbro, Granbroe, of Granborowe, naar een plaatsje in het Graafschap Kent, waar tal van pijpenmakerijen waren), meester pijpenbakker, **Joannes Clercx** aan als leerjongen. Leden van de familie Granbrou zullen tot het begin van de 18 e eeuw het pijpenmakersvak uitoefenen in Maastricht.

Denis Michel (**Dionys Michiels**) wordt op 30 september 1672 als burger en pijpenmaker genoemd. Thomas Granbrou (34 jaar) en Dionijs Michiels (33 jaar) zijn op 27 juli 1674 ingeschreven in het Burgerboek van Maastricht en treden toe tot het Kramersambacht (ook wel Cremersambacht genoemd), een verzamel Gilde waartoe o.a. de pijpenmakers behoorden. Een ambacht kon je verkrijgen door vererving of door aankoop. Een heel ambacht kostte 34 gulden 6 stuivers, een half ambacht exact de helft. Heel of half heeft te maken met het juridisch statuut van de leden. Een hele meester heeft namelijk het recht om zijn zonen of dochters (tegen een kleine vergoeding in natura) in

het ambacht op te laten nemen. Een apart merkinschrijving voor pijpenmakers, waar de gezette merken geregistreerd werden hebben wij in Maastricht niet aangetroffen.

In Sittard werd een rondtrekkend koopman met kleipijpen nog in het begin van de 20 ste eeuw een "Piepekreemer" genoemd!

In 1668 koopt Michiels een pand in de Mariastraat met de toepasselijke naam "De Groete Toebaxpijpe". Deze Dionys Michiels koopt in 1676 als meester-pijpemaker een "plaatske" aan en gaat in 1677 een lening aan, terwijl hij in 1681 tot 2 x toe weer geld uit leent!

Naast Granbrou en Michiels zijn er nog tal van andere pijpmakers in de 17 de eeuw te noemen: **Robert Prescott, Arnold Delleur, Aert Janssen, Philip Lovini, Jan Claessens, Cornelis de Laverne, Jan Peters, Adriaan Mourlion, Willem Bouillion** en diens zoon **Maarten**. Arnold Delleur wordt op 4 november 1691 ingeschreven in het Burgerboek/Kramersambacht. Aan Adriaan Mourlion kan het volgende groffe pijpje (LM1491-A-G205) met hielmerk gekroonde AM en steel met banddecoratie (LM1491-A-G204) van rond 1650 en gevonden in de Boschstraatkwartier waarschijnlijk toegeschreven worden.

Figuur 3: Pijp Adriaan Mourlion
LM1491-A-G205 1

In 1663 maken vier pijpmakers, Michiels, Brock, de Laverne en Mourlion prijsafspraken over vier soorten pijpen om aan alle ruzie en onenigheid een einde te maken:

Geglaasde pijpen	24 stuivers per dozijn
Gemene pijpen	18 stuivers per dozijn
Slechtste pijpen	12 stuivers per dozijn
Stukke(n) pijpen	6 stuivers

Bovendien bevat de afspraak een boetebeding. Indien één van het viertal in strijd handelt met de gemaakte afspraken moet hij 25,- betalen aan de armen of wezen en 25,- t.b.v. de overige comparanten. Niet alle pijpmakers waren gebonden aan deze afspraak want in 1669 ontstaat er een ruzie tussen de pijpenmakers Peters en Lovini waarbij de emoties zo hoog oplopen dat Peters Lovini met een pijpenvorm te lijf gaat. Oorzaak is de prijs van de door Peters gemaakte pijpen. Volgens Lovini werkt Peters onder de prijs waardoor hij onvoldoende afzet vindt voor zijn eigen pijpen.

Uit 1669 kennen wij nog een leerlingencontract van de pijpenbakker **Frederick Olthoff (Oltof)** waarin deze verklaart **Fransken Neven** "de weetenschap van het toebakpijpen maecken te leeren". Franske is door Margaretha Neven, de echtgenote van Peter Neven "verhuurd" aan Olthoff om vanaf de zondag na Driekoningen voor 2 jaar tegen een som in het eerste

jaar van 7,5 stuiver per week en in het tweede jaar 10 stuivers per week. Als "meedpenninck" krijgt de meester een paar nieuwe schoenen.

Dionijs Michiels trouwde na het overlijden van Thomas Granbrou op 7 juni 1673 met diens weduwe, Maria Stevens waardoor de zonen Granbrou, Thomas, Steven en Matthijs zijn stiefzonen werden. Van deze hebben zowel **Thomas** als **Steven** als pijpmakers gewerkt, al wordt Matthijs in 1697 toch met een half statuut vermeld als lid van het Kramersambacht. Steven wordt in 1669 als pijpenbakker genoemd in de Mariastraat. In 1677 neemt Thomas **Jan Gielissen** als leerling aan.

Dat het pijpenmaken in die periode een inspannende bezigheid was moge blijken uit het testament dat Dionijs en Maria (pijpebakker en kooplieden) in 1686 lieten opmaken. "*.....met haeren sueren arbeit ende int sweets des aenschijns*", terwijl de kinderen uit haar eerste huwelijk met Thomas Granbroe bepaald geen vetpot aan hun beroep overhielden: "*.....ende dat zij testatrice (i.c.Maria Stevens) noch gemelte haere voorkinderen van haeren man ende vader zaliger anders niet geërfd hebben als de thien gebooden voor een testament, ende dat bovendien deselve voorkinderen meermalen in hunnen overvallende noodt tot subsidie van haer ambacht ende pijpenmaeken soo in gelt als andersints hebben moeten assisteren*". Als erfgename* ging dochter Catharina Michiels voor, die gehuwd was met Luitenant Johan Wighman

Als Steven Granbroe in 1675 zijn huis verhuurt aan Willem Loets verlangt deze dat de oven wordt afgebroken en de schouw en schoorsteenmantel worden hersteld.

Dionijs Michiels heeft diverse leerjongens opgeleid tot pijpenmaker: in 1681 neemt hij **Jan Cauwen** en **Jan Jans** aan als leerling pijpenmaker en in 1686 **Claes Janssen** met een leertijd van twee jaar, met een weekloon in het eerste leerjaar van drie schellingen en in het tweede leerjaar van twee gulden.

In het Maastrichtse Boschstraatkwartier zijn tal van pijpen gevonden die als hielmerk een **gekroonde pijp**, links of rechtsom gericht, met daaronder de letters **DM** laten zien. Eenzelfde hielmerk maar dan met de letters **SG** wordt ook veelvuldig in Maastricht gevonden, zowel op het Céramique terrein als in het Boschstraatkwartier. Het is derhalve niet gewaagd te veronderstellen dat Steven Granbrou na de dood van Dionijs Michiels, meester pijpenbakker, dit merk heeft overgenomen en zijn eigen initialen als hielmerk ging gebruiken. En als derde pijpmaker, die de gekroonde pijp met hielmerk **TG** voerde, heeft Thomas Granbrou gefungeerd.

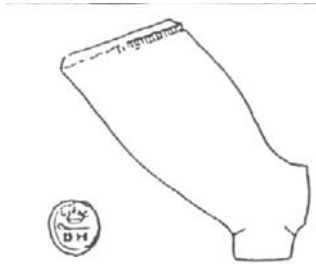
Figuur 4 is een pijp van Granbrou Steven (MAMP-B-16-1-0: 2), afkomstig van het Céramique-terrein, van Michiels Dionijs, afkomstig van de Hondstraat (MAHD.13-17, 1) en van Granbrou Thomas (LM1491-A-G164), van uit het Boschstraatkwartier. Alle pijpen kenmerken zich door een volledige radering en een zeer fijne glazing, al zijn er ook exemplaren gevonden met een halve radering. Al deze pijpen kunnen praktisch met 100 % zekerheid toegeschreven worden aan de vermelde pijpenmakers, gezien het feit dat zeer veel van de gedane bodemvondsten als misbaksel zijn te karakteriseren en daardoor Maastrichtse fabricage impliceren.

Figuur 4:

Pijp Steven Granbrou

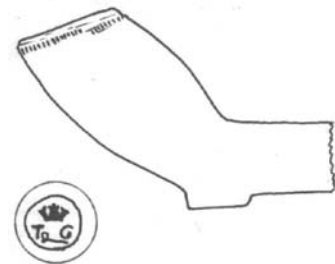
MAMP-B-16-1-0, 2 (ADM)

Figuur 5:

Pijp Dionys Michiels

MAHD.13-17, 1 (ADM)

Figuur 6:

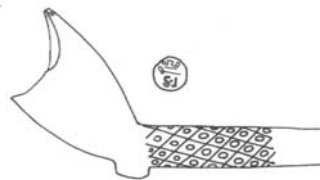
Pijp Thomas Granbrou

LM1491-A-G164 (LMV)

Als Aert Janssen in 1682 een huis huurt in de Boschstraat mag hij daarin op eigen kosten een pijpenoven bouwen mits hij deze weer afbreekt als hij de huur opzegt. Ook Aert Janssen merkt met de gekroonde pijp en zijn initialen **AI** (figuur 7) en er is tevens een pijp bekend met hielmerk gekroonde **SI** in combinatie met een pijp (figuur 8)

Figuur 7:
JVO-1

Figuur 8:
JVO-2

Jan Cris (Crisch of Cruts), inwoner en pijpenmaker te Maastricht en gehuwd met Mielken Valckenborch, leent in 1682 geld en verkoopt in 1683 land te Quabeeck en Bingelrade.

In 1689 wordt als burger en pijpenbakker genoemd **Jan Jaspars**, die gehuwd was met Ida Caldenborgh.

In een leerlingencontract uit 1692, waarin hij "Maitre Pipier" wordt genoemd verplicht Steven Granbrou zich om **Nicolas Marloye** uit het Belgische Terlon het vak te leren en verklaart hij dat Nicolas de afgelopen drie maanden ononderbroken bij Steven heeft gewerkt en gedurende die tijd de stad niet heeft verlaten, noch dienst heeft genomen in het leger. In 1710 is Nicolas pijpenmaker in de buurt van Mézières (Fr.).

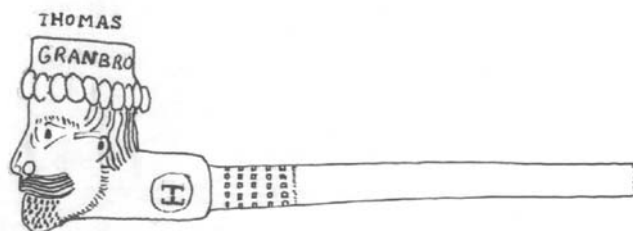
Dat Steven zijn vak zeker heeft uitgeoefend tot 1694 moge blijken uit het antwoord dat Steven krijgt op zijn request van 1693 van de Magistraat:

"Op het request van Steven Granbroers, Borger en Pijpebacker, verthonende hoe dat Ketting, Sergeant van den Capitain La Grangier uit het Regiment Stenckelom Sijnen Soon met naeme Thomas pretendeert aangenomen te hebben voor soldaat, daar hij nochtans noijnt in gecontenteert heeft en oock onder de twee en twintigh jaaren is, versoeckende derhalven uw E.Acht.b. intercessie bij den Heer Baron en Generaal Major Zobel, is goed gevonden

deze te stellen in handen van de Heeren Burgemeester om met den Heer Generaal Major vooral te spreeken.

Uit het bovenstaande kan afgeleid worden dat het Steven op dat moment niet voor de wind ging, daar hij zich de moeite deed om een volwaardige kracht, zijn zoon, in een ander vak te plaatsen. In 1698 zal Steven definitief naar Engeland vertrekken.

Ook broer Thomas, gehuwd met Marie Marres zit in 1693 in geldzorgen en leent geld. Uit een verklaring, die in 1721 door Thomas Granbrou jr. is afgelegd ten overstaan van notaris Corstius, blijkt dat **Benedict Cremer** van 1709 tot 1721 bij Thomas heeft gewerkt. Gedurende deze periode, zo verklaart Granbrou, heeft Benedict bij hem het vak geleerd. In feite is deze verklaring een getuigschrift ten behoeve van Benedict. Een broer van deze, Daniel Cremer, was gehuwd met Maria Granbrou, een dochter van Thomas Granbrou jr.

Figuur 9:

Figuurpijp Thomas Granbrou rond 1700
MHB.6 (LMV)

Figuur 10:

Steelfragment
LM1491-A-78

De als figuur 9 afgebeelde gezichtspijp en als figuur 10 weergegeven steelfragment zijn beide afkomstig uit de fabriek van Thomas Granbrou en zijn opmerkelijk door de vermelding van de maker op respectievelijk ketel en steel met "fleur de lis" decoratie in ruiten.

Figuur 11:

Fragment figuurpijp: MAGM.B/1-3-72

Figuur 12:

Hielmerk TG: JVO-2

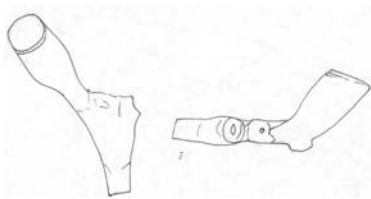
De pijp die op figuur 11 is afgebeeld, vertoont een treffende gelijkenis qua afbeelding met de Granbroupijp en is gevonden in het Boschstraatkwartier. Thomas Granbrou zette ook het hielmerk TG en de 5-puntige ster onder een onduidelijk hielmerk, zie figuur 12.

Hendrik Claessens staat in 1687 met de aankoop van een heel ambachtsstatuut ingeschreven in het Kramersambacht. **Jan Claessens (Jan Clasen)**, die in 1698 een huis huurt, genaamd "De Dycke Pijpe" in de

St.Antoniussstraat was waarschijnlijk de vader van de Claessens-pijpmakers uit de 18 de eeuw.

In 1699 wordt in de Mariastraat opnieuw een huis genoemd "de Cleen Pijp" (de kleipijp) als belendend pand bij een vruchtgebruik.

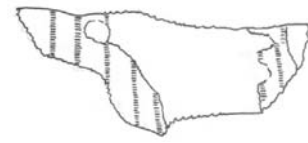
Opmerkelijk is het feit dat bij de bodemvondsten uit Maastricht zich drie fragmenten bevinden van presentatiepijpen. De eerste twee fragmenten zijn van een pijp met drie koppes en het laatste van een z.g. *giant* presentatiepijp, waarbij de decoratie op het dikke steelstuk zeer fragmentarisch is. Beiden te dateren tweede helft 17 de eeuw.

Figuur 13: 3 verschillende fragmenten van een presentatiepijp
MAMP.B/IXA.31

JvO-1

LM1491/A/G89

In bijlage 3 laten wij de belangrijkste modellen en steeldecoraties zien van Maastrichtse origine, afkomstig van diverse bodemvondstlocaties. Opmerkelijk is het veelvuldige voorkomen van verschillende "Fleur de Lis" decoraties op steel en de twee verscheiden banddecoraties die Dionys Michiels gebruikte. Als zijreliëf op de ketel is de 5-puntige ster van Maastricht nog vermeldenswaard.

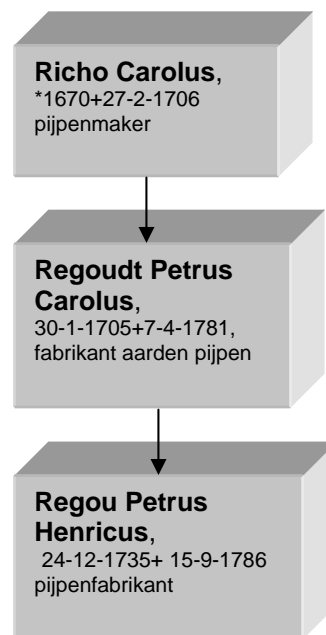
Van de afgebeelde lettermerken IS, RM, TM en IH kunnen wij thans nog geen sluitende relatie leggen met een pijpenmaker.

Opnieuw treffen wij een bonte verscheidenheid 17 de en 18 de eeuwse Sir Walter Raleigh pijpen van Maastrichtse fabricage aan, waarvan wij er vier als aanvulling op de reeds eerder gepubliceerde exemplaren afbeelden (1988, de Kleipijp als Bodemvondst).

Historie 18 de Eeuw:

In 1703 attesteert **Hubricht Janssen**, burger en pijpenmaker te Maastricht, inzake een huis op de Brusselsestraat.

Arnold Delleur, burger en pijpebakker te Maastricht, en zijn echtgenote Catharina Putleins verklaren in 1717 begraven te willen worden op St.Jacobskerkhof

Figuur 14: Genealogie Regout

In hun genealogie wordt de naam Regout resp. vermeld als Richo, Regoudt, Regou, Rego en uiteindelijk als Regout. De derde zoon van Carolus Regout, **Petrus Carolus** (1705-1781) huurde in 1734 twee huizen bij de Boschpoort voor 72 gulden (18 pattacons) per jaar en vestigde daar een pijpenfabriek. In 1753 hernieuwt hij dit contract en wordt daarin genoemd als "*de eersaeme Petrus Regout, borger en meesterpijpenmaker*". In 1753 wordt Pieter Regout nog genoemd als burger en meester-pijpenmaker te Maastricht en huurt een huis op de Boschstraat.

Zijn pijpenfabriek floreerde, dat blijkt uit het volgende: op 1 maart 1742 werden door de commiezen te Baelen twaalf manden pijpen, die Petrus Regout vervoerde, in beslag genomen. Daar de pijpen uit Maastricht, volgens de commiezen Hollands gebied, kwamen, vorderden zij de verschuldigde invoerrechten. Hoewel Regout beweerde dat Maastricht voor de helft Luiks was, hij moest toch betalen. Ook zijn request aan de Maastrichtse Magistraat om hulp in deze zaak bleef zonder resultaat.

De pijpenmakers van Maastricht hadden voor en na het beleg door de Fransen in 1748 veel moeilijkheden doordat naburige gebieden plotseling belasting gingen heffen op ingevoerde pijpen, ter bescherming van hun eigen fabrikaat. Bij monde van de gebroeders Claessens en van de weduwe Scheer,

richtten de Maastrichtse pijpenmakers, waaronder Regout, op 20 september 1751 een request aan de Raad om beschermende maatregelen in de vorm van een heffing op geïmporteerde pijpen. Dit om het behoud van hun handel en industrie waarmee meer dan honderd mensen hun brood verdienden. De Raad berichtte dat hij in deze niets kon doen en verwees de zaak op 27 september 1751 door naar de Hoog Mogenden (Staten Generaal in Den Haag, wellicht aan de Commissarissen-Deciseurs, de vertegenwoordigers van de beide souvereinen van Maastricht, de Prins-Bisschop van Luik en de Staten-Generaal van Holland). In 1752 volgde dan ook een adres aan de genoemde commissarissen, die weigerden belasting te laten heffen op ingevoerde pijpen, maar wel bepaalden, dat binnen de stad geen pijpen mochten "*geveylt en vervent*" worden door vreemden. Slechts de leden van het Cremersgilde, waartoe de pijpenmakers behoorden, werden geautoriseerd om pijpen in te voeren en te verkopen in de stad.

In 1722 wordt op verzoek van Thomas Granbrou "de Oude" een inventaris opgemaakt van de roerende goederen welke zich bevinden ten huize van Thomas Granbrou de Jonge.

- Zo bevinden zich: in het bakhuis
 - * een stenen bak
 - * een oude aard kuip
 - * een klopbank
 - * 38 pijpeplanken
- in het beneden werkhuis:
 - * een oude aard kuip
 - * een oude werkbank
 - * 3 oude planken
- in het bovenste werkhuis:
 - * een werkbank
 - * een ijzeren kachel
 - * 17 werkplanken
 - * 7 ongemonteerde schroeven
 - * 6 pijpeschroeven
 - * 7 koperen pijpevormen
 - * 16 kleine trimplanken
- op de zolder achter het werkhuis:
 - * 13 koperen pijpevormen

hetgeen toch een redelijke indruk geeft van de productie van Thomas Granbrou de Jonge.

In 1724 huurt **Pieter Hagemans**, burger en pijpenbakker te Maastricht te Wyck, een huis op de Hoogbrugstraat voor 6 jaar voor 130 gulden per jaar.

In 1727 verkoopt Joanna Massoet, weduwe van **Christoffel Floer**, "*een oudt borgers kindt en alsnu tot de uytterste armoede geraeckt sijnde, die haer broodt moet bedelen gaen, hoedat sij met haeren voorgeschreven man geprocreëert heeft een soontie nu oudt 14 jaeren, dat sij denselven aen het pijpebackersambacht gestelt heeft*" akkerland te Eckelrade.

In 1732 verhuurt Nicolaus Miwis, burger en schoenmaker te Maastricht zijn huis, gelegen in de Mariastraat naast het huis "de Pijpe" aan **Joannes Stijlen** (Stilen), analfabeet zijnde, maar burger en pijpenmaker te Maastricht en gehuwd met Elisabeth van der Poorten voor 13 rijksdaalders jaarlijks.

In 1739 huurt **Johannes Tillij**, pijpebakker te Maastricht en eveneens analfabeet het huis "de Ploeg" op de Boschstraat.

De familie **Claessens** heeft tussen 1690 en 1780 kleipijpen gefabriceerd in Maastricht. Guillaume (Willem) Claessen wordt in 1713 met een half statuut genoemd en Willem in 1733 als registratie als kind van de reeds eerder genoemde Hendrik Claessens (Claassen).

Hendrik, Theodoor Willem en Gerardus worden als pijpenmaker genoemd. De familie Claessens woonde in 1737 in de Boschstraat.

Van de gebroeders Claessens is een acte uit 1732 bekend waarin zij verklaren dat **Pieter Ledrier** tussen 1728-1730 bij hen het pijpenmakersvak heeft geleerd.

Wanneer Theodoor Willem Claessens in 1753 overlijdt, blijft zijn broer Hendrik over om de pijpenmakerij voort te zetten.

In 1752 klagen de pijpenbakkers bij monde van de Gebr. Claessens en de Wed. Scheer bij het stadsbestuur. In het request schetsen zij een beeld van hun negotie:

“Voor en na het beleg van Maastricht in 1773 was de pijpenfabricage een florerende bedrijfstak. De zeven meesters hadden ruim honderd arbeidslieden en knechten in dienst. De Maastrichtse pijpen werden uitgevoerd naar Holland, Duitsland en een heleboel steden in de wijde omtrek. De vraag was zo groot dat zij er niet eens aan konden voldoen. Plotseling kwam de klad in de afzet omdat steden waar eveneens pijpenmakers woonden, invoerrechten gingen heffen op “vreemde pijpen”. In Brabant moest voor ieder gros “vreemde pijpen” dertien stuivers, in Gouda acht en in Haselt moet voor elke korf een schelling worden betaald. Ook de stad Luik heft een invoerrecht op pijpen. De pijpen, die uit Holland, Brabant en Duitsland in Maastricht op de markt komen, worden echter niet belast. De pijpen worden zelfs met “gehele karren binnen de stad gebracht en verkocht”. De situatie is zo slecht geworden dat vier meesters met hun knechten naar Brabant zijn vertrokken om daar een nieuw bestaan op te bouwen. Vooral de Duitse pijpen zijn een grote concurrent voor de Maastrichtse producten. De Duitse pijpenmakers hebben de pijpjaarde maar voor het opscheppen en bovendien is het hout er stukken goedkoper. Twee zaken die de prijs van het product sterk beïnvloeden.”

De Maastrichtse pijpenmakers kunnen hiertegen niet concurreren en verzoeken het stadsbestuur om protectionistische maatregelen. Besloten wordt dat uitsluitend leden van het Cremersambacht vreemde pijpen binnen de stad mogen verkopen.

Petrus Carolus Regout's tweede zoon, **Petrus Henricus** (1735-1784), was evenals zijn vader pijpenmaker en dreef daarnaast handel in porcelijn en aardewerk. Petrus Henricus komt in het register van het Cremersambacht van Maastricht als half gildelid voor in 1763-1764. Dit betekent, dat hij slechts de helft der rechten te betalen had, omdat zijn vader reeds lid van het gilde was. Het is niet onwaarschijnlijk dat ongelukkige huwelijksomstandigheden van Petrus Henricus er toe hebben bijgedragen, dat hij in 1770 pogingen heeft aangewend om zijn pijpenfabriek naar Luik over te plaatsen. Hij richtte daartoe een request aan de Prins-Bisschop van Luik waarin hij een uitsluitend recht vraagt om als exclusief vreemdeling voor de tijd van tien jaren een pijpenfabriek op te richten in genoemde stad. Dit werd hem toegestaan op 27 juni 1770, zoals het navolgende stuk aangeeft, maar zijn pijpenfabriek in Luik is nooit tot stand gekomen. Volgens de mening van Fairon, in leven

Rijksarchivaris in Luik, stichtten Boussemart en Lefèvre in ca. 1770 een pijpenfabriek en zullen zij Regout voor zijn geweest. Deze heeft toen blijkbaar van zijn voornemen afgezien.

"Octroi exclusif à tout étranger pour Pierre Regout de Maestricht d'une fabrique de pipes etc.

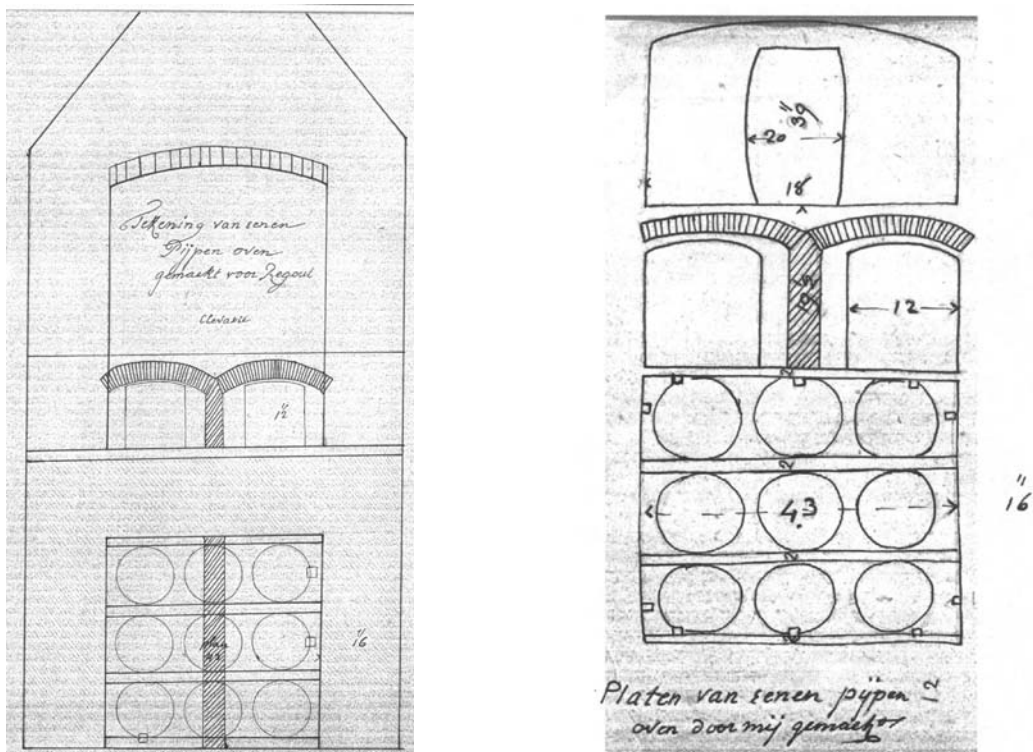
Charles comte d'Oultremont, prince-évêque de Liège,

A tous ceux qui présentes verront Salut !

Pierre Regout, bourgeois de Notre ville de Maestricht, Nous ayant très humblement remontré qu'il posséderoit l'art de fabriquer des pipes de toute espèce de même qualité et bonté que celles qu'on fabrique en Hollande et que, souhaitant de venir s'établir dans cette capitale, il voudrait en même temps y transférer sa fabrique, nous suppliant de daigner le protéger et favoriser de Notre autorité Principale ; à quoi Nous, sur le bons rapports Nous faits du dit Pierre Regout de la capacité et de l'état actuel de son entreprise, condescendons, d'autant plus volontiers que les fabriques et manufactures importent essentiellement au bien-être de Notre pays et de Nos fidèles sujets ; accordons en conséquence au dit Regout l'octroi exclusif qu'il demande-voire à tout étranger seulement de fabriquer dans notre cité, vendre et débiter ses pipes de tout espèce pendant l'espace de dix années. Déclarant de le prendre à cet égard lui, sa famille, ses ouvriers et employés, de même que sa fabrique entière et tout ce qui en dépend, dans Notre singulière sauvegarde et protection ; défendons à tous et quelconques de porter le moindre trouble, obstacle où empêchement, soit directement, tant à dite fabrique qu'aux entrepreneurs, ouvriers et employés d'icelle, à peine de Notre indignation et d'être traités en riqueur des lois comme déobéissants à Nos ordres et infracteurs de Notre sauvegarde Principale ; permettant au dit Regout de faire usage de présentes partout où il conviendra et de placer au dessus de la porte de la dite fabrique un tableau de Nos armoiries pour la connaissance d'un chacun.

Donné etc. le 27 juin 1770 (3)

T.b.v. de voormelde nieuw te stichten fabriek gaf Pieter Regout in of kort na 1770 aan een Maastrichtse architect de opdracht twee schetsen te maken voor de op te richten oven, die bewaard zijn gebleven. Het ontwerp van de oven is ontleend aan voorbeelden uit het werk van Duhamel de Monceau "L'art de faire les pipes à fumer", gegraveerd door Benard. Dit ontwerp lijkt zeer veel op de tekening van de nog bestaande oven van Trumm-Bergmans uit Weert.

Figuur 15: 2 Tekeningen oven Regout 1770

In 1774 en 1777 richtten vier Maastrichtse "pijpenfabrikeurs" n.l. J.L.Nierstraes, G. Claessen, P.Regout en J.Scheer een request tot de Magistraat met het verzoek de invoer van pijpen, behalve uit Holland en Luik, geheel te verbieden of een invoerrecht (impost) daarop te heffen. Letterlijk wordt in het request gezegd: "*Hoe dat van oude tijden af een fabryk van pijpen in deze stad altoos gefloreert heeft, in zoo verre, dat niet alleen die meesters maar ook zelfs meer als hondert menschen daardoor een eerlijk bestaan hadden, Welke fabriek hoe wel door een verbod van t invoeren der pijpjaerde uit Brabant na deze stad en het invoeren van uit deze stad na Brabant veel geleden hadde, konde hetzelfde nog wel staande blijven en menigte van menschen hun brood doen hebben*"

Om deze redenen en wegens de grote invoer van Westerwaldse pijpen via Keulen naar Nederland vroegen zij beschermende maatregelen. Vooral laatstgenoemde invoer was zeer funest voor de Maastrichtse pijpenfabrieken en dreigde velen brodeloos te maken. Het verzoek werd evenwel niet toegestaan, de Raad nam op 15 december 1777 een zelfde besluit als de Commissarissen-Deciseurs op 9 september 1752 hadden genomen.

Een dochter van Hendrik Claessens, **Magdalena**, trouwt in 1777 met de uit Burtscheid afkomstige **Johan Leonard Nierstrass**. Johan heeft het vak geleerd in het bedrijf van zijn schoonvader en hielp in de winkel. Hij staat ingeschreven in het Kramersgilde in 1764.

Hendrik Scheer, een buurman van de familie Claessens, heeft eveneens als pijpenmaker gewerkt. In de archivalia wordt hij slechts één keer als zodanig genoemd. En dat hij tamelijk onbeduidend moet zijn geweest, blijkt uit een verklaring van Magdalena Claessens. In 1772 legt zij een verklaring af ten behoeve van Maria Elisabeth Scheer, een dochter van Hendrik, waarin zij

ondermeer verklaart: ".....dat voor het overige Maria Elisabeth Scheer met haar broeders en susters van seer geringe en schaamele ouders zijn voor(t)komende, welk gelijk voorseijd, allernaast der comparante wijlen ouders huijs gewoont en zig eenigermate voor sooveel sij konden quasi met pijpenbakken erneert hebben welke nochtans voor het grootste gedeelte bij wijlen der comparante vader Hendrick Claessen gekogt wierden, bij welken zij (bedoeld wordt de familie Scheer) ook dikwerf geld ter leen voorgekeert ontfangen hebben, zonder dat deeze ouders oyt of oyt tenminste met comp. weeten voor het minste binnen deze stad of elders gegoedt of gevest zijn geweest."

Deze genoemde ouder was waarschijnlijk **Hendrick Scheer**, in 1713 burger en pijpebakker te Maastricht en deze kocht in 1721 van Balthus Roggen het huis met een klein hofje daarachter gelegen op de Boschstraat voor 600 gulden. Adolph Scheer wordt in 1731 voor een half statuut in het register vermeld en de Weduwe Scheer in 1751.

Margaretha Scheer wordt in 1749 met een half statuut in het register genoemd. Hoewel niet aangegeven, mag de conclusie getrokken worden dat zij allen met de pijpmakerij te maken hebben gehad.

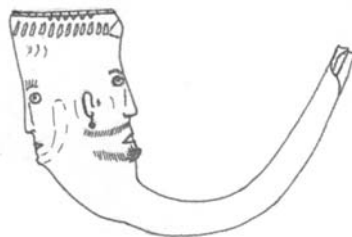

Figuur 16: Afbeeldingen 18 e eeuwse bodemvondsten
MAGM.B.4-4-13-X4

MAMP.B/20-6-84:6

LM1491-A-G114

Van **LM1491-A-G114** is in Maastricht zowel een fragment gevonden als een heel exemplaar. Dit laatste bij het tracee van de Noorderbrug. In eerste instantie wordt deze Januspijp als tweegezichtspijp omschreven, hetgeen weliswaar juist is, maar bij nauwkeurige beschouwing en vergelijking is duidelijk te zien dat wij hier waarschijnlijk te maken hebben met een vorstelijk echtpaar, waarvan de herkomst helaas nog niet bekend is. De afbeelding aan de voorzijde van de ketel is een mannelijke met versiersels en die aan de achterzijde is duidelijk fijner en kleiner en van vrouwelijke signatuur, waarbij de "baard" bij het vrouwengezichtje gezien dient te worden als gezichtsafbakening.

Figuur 17:

M.J. Maastricht 1

In bijlage 3 hebben wij een rijkgeschakeerd palet van zijreliëfpijpen waarvan enkelen met opmerkelijke afbeeldingen, die relatie kunnen hebben met Maastricht: vijf verschillende variaties op de Tweeheerlijkheid van Maastricht, en een afbeelding van de Engel (den Ingel van Mestreech?). Van de pijp met als zijrelief de letters C en P is de maker nog onbekend.

Historie 19 de Eeuw:

De Staat van fabrieken en Trafijken geeft kleipijpenactiviteit aan tussen 1844 en 1889.

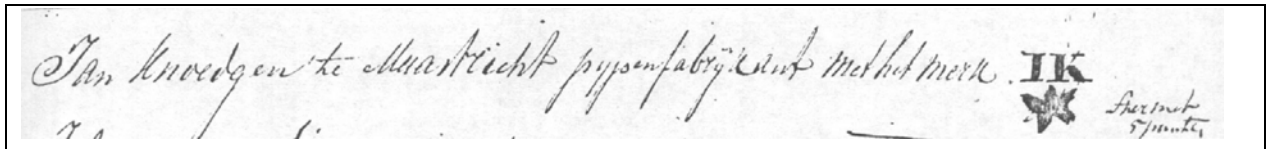
In 1839 richt **A. Schrijnemakers** een verzoek tot het college van B&W van Maastricht om in zijn huis "een oven tot het bakken van aarden pijpen" te mogen installeren. Dit verzoek wordt ingewilligd. Twee jaar later klagen de gezusters Nijpels bij de gemeente over het ongerief van de belendende pijpenbakkerij van Schrijnemakers.

Figuur 18: Advertentie Schrijnemakers 1852

Bovenstaande advertentie uit Journaal de Limbourg nr.257 toont aan dat Schrijnemakers niet lang geproduceerd kan hebben. Hij doet zijn Tabaks Affaire over aan J.Naus en spreekt zelfs niet meer over pijpenproducten.

Op 26 juni 1845 wordt van de gouverneur een rekest ontvangen van **J. Knoedgen** om een fabriek van doorrokkende aarden pijpen te mogen oprichten met 15 à 20 werklieden op een terrein, gelegen tussen de nieuwe Wyckerpoort en de Bourgongestraat. Dit wordt voor advies doorgestuurd naar de stadsbouwmeester, die op 4 juli 1845 hierover positief adviseert. Doorgezonden naar de gouverneur op 14 juli verzoekt deze op 22 juli om een onderzoek naar de te verwachten overlast, en wordt herhaald op 5 september. De kantonrechter geeft hierop als antwoord dat hij nog geen informatie ("de commodo en incommodo") heeft kunnen inwinnen betreffende de te verwachten overlast. Knoedgen woont op dat moment nog in Höhr in Duitsland en zolang worden zijn zaken behartigd door G.M. Franssen, winkelier in Wyck. De kantonrechter heeft hier echter geen weet van en betwijfelt of "hij aan zijne gedane aanvraag gevolg wil geven" Op 1 oktober wordt toestemming verleend voor de bouw van de pijpenoven, die echter nooit opgericht zal worden.

Figuur 19:

Inschrijving Jan Knoedgen 1850 met merk IK

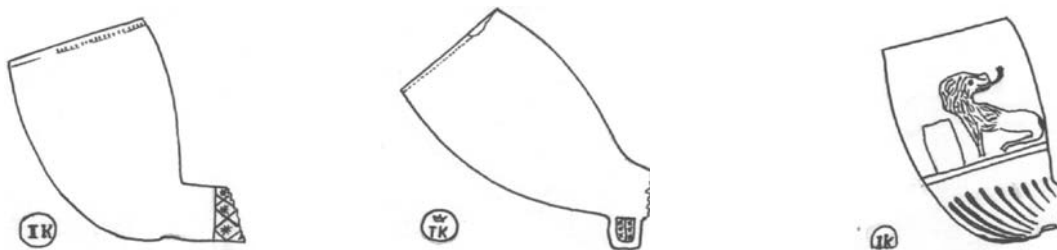
Op 24 juli 1847 wordt van de gouverneur opnieuw een rekest ontvangen van **J. Knoedgen** of hij gebruik mag maken van de destijds toegestane vergunning om een pijpenfabriek te mogen oprichten in een geschiktere locatie: in het huis genaamd "de roode Haan" in de Hoogbrugstraat te Wyck. Dit wordt voor advies doorgestuurd naar de kantonrechter. Doorgezonden naar de stadsbouwmeester op 4 augustus voor informatie wordt deze informatie op 9 augustus doorgestuurd naar de gouverneur. Op 20 augustus 1847 wordt door Gedeputeerde Staten onder zekere conditiën toestemming verleend om in 't pand "de roode Haan" Hoogbrugstraat 42 een pijpenfabriek op te richten. Hij heeft grootse plannen en beweert dat zijn fabriek "*dagelijks aan 25 à 30 arbeiders werk verschaft en dus tot voordeel van Wijck, en hij zal zich beijveren om zoo veel mogelijk zijn fabriek verder uit te breiden*"

Stadsbouwmeester Kraft brengt rapport uit met een nauwkeurige beschrijving van de pijpenoven en de voorwaarden volgens welke de oven moet worden gebouwd:

- Dat de plaats waar de adressant deszelfs pijpenoven wil daar stellen, gelegen is achter een gebouw hetwelk vroeger een brouwerij schijnt te zijn geweest, dezelve heeft een lengte van 9 el 50 duimen bij eene breedte van 5 ellen 75 duimen en is begrensd te noorden door een gebouw van brikken onder afdak hoog 5 ellen, hetwelk tot werkplaats of vormerij zal verstrekken, ten oosten door gemeene muur, ten zuiden door de genoemde brouwerij, waarvan het muurwerk ongeveer 8 ellen hoog is en nu mede tot werkplaats zal verstrekken, en ten westen door een gebouwtje van G.E.Nijsten, broodbakker, leggende de oven van deze laatste ongeveer 6 à 8 ellen van de plaats waar de adressant zijn pijpenoven verlangt te plaatsen.
- Deze oven zal worden gebouwd op 2 el 70 vierkant hoog 3 ellen 60 duimen, geheel vrijstaand, zodat dezelve volstrekt met geene gebouwen in aanraking komt, weshalve het verzoek onder de navolgende bepalingen zoude kunnen worden geaccordeerd:
 1. dat de oven geheel op zichzelf staande in brikken moet gemetseld en daarenboven moet omkraagd worden met een ijzeren band breed 4 duimen en dik 8 strepen.
 2. dat de kolk voor dezen oven niet kleiner mag worden aangelegd als ter lengte van 2 ellen bij eene breedte van 1 el 50 duimen diep 90 duimen onder de grond.
 3. dat de rookpijp minstens ter hoogte van 5 ellen boven den oven moet worden opgetrokken

4. dat geene houten of andere brandbare voorwerpen op korter afstand als 2 ellen van den oven zullen mogen geplaatst worden
5. dat alvorens in zijn oven vuur te ontsteken de adressant aan den ondergetekenden hiervan zal moeten kennis geven, ten einde den goeden staat hiervan te onderzoeken.

In het gemeentelijk depot voor bodemvondsten bevindt zich een opmerkelijke bodemvondst MAGM.B/1-3-6 nr. 1 t/m 14 : uit het Boschstraatkwartier . Het betreft hier 14 pijpenkop- en 14 steelfragmenten in de verhouding 14 zwarte en 14 witte klei. Gezien de modellen, afwerking en initialen kan deze vondst toegeschreven worden aan bovengenoemde Jean Knoedgen. De pijpen, in de modellen ovoïde en rondbodem/doetel zijn goed tot zeer goed afgewerkt, gebotterd, geradeerd en geglaasd en dragen voor het merendeel de initialen IK of JK, i.c. Jean Knoedgen. Vermeldingswaard is het voorkomen van de Belgische Leeuw op een van deze pijpen, maar gezien de politieke- en handelsrelatie Maastricht/Luik en het feit dat Jean Knoedgen voor zijn komst naar Maastricht in Luik in de pijpenbranche werkzaam is dit niet zo vreemd! Het zetten van het bijmerk het wapen van Gouda op de zijkant van de ketel toont steeds weer aan dat het suggereren van Goudse fabricage een zodanig kwaliteitswaarmark betekende waardoor de verkoop gestimuleerd werd. Merkvervalsing is niet alleen iets van onze tijd!

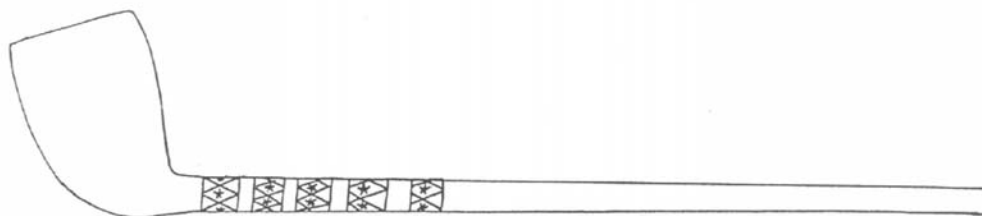
Figuur 20: Pijpen Jean Knoedgen Maastricht

MAGM.B/1-3-6-3

MAGM.B/1-3-6-12

MAGM.B/1-3-6-10

Hoewel de als figuur 21 weergegeven in 1984 te Maastricht gevonden pijp (JE-1509) geen hielmerk draagt met de initialen IK is het doetelmodel, de kleisoort en de steel decoratie zo identiek met de Knoedgenpijpen dat deze ook met redelijke zekerheid aan Knoedgen of Steinebach toegeschreven kan worden.

Figuur 21: Eind 19 e eeuwse rondbodempijp Doetelmodel Knoedgen of Steinebach

JE-1509

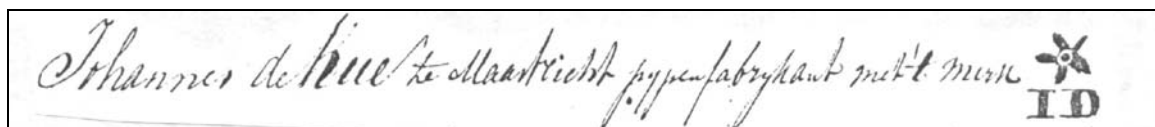
In 1853 vertrekken **Jan (Jean) en Jacob Knoedgen** naar het Belgische Bree, waar zijn briefhoofd aangeeft dat Jean vanaf 1846 in Maastricht een fabriek heeft gehad.

Ook **Jacob Trumm** *Höhr1817/+Weert1890 (Droum), gehuwd met een zus van Knoedgen, heeft in Maastricht gewerkt als pijpenmaker, eerst bij Knoedgen, daarna in 1847 zelfstandig en gaat mee naar Bree in 1853 en richt vervolgens in Weert in 1856 zijn eigen fabriek op, waaruit later Trumm-Bergmans zal ontstaan. In de beschrijving van het hertogdom Limburg van Poell geeft deze in zijn overzicht van de economische nijverheid in Maastricht in 1851 aan dat er zich toen 3 pijpenbakkerijen bevonden: en wel van de pijpenmakers Knoedgen, Trumm en Dehue!

Jean Dehue is de derde pijpenmaker uit Maastricht uit dezelfde periode. Op 6 mei 1845 wordt van de gouverneur een rekest ontvangen van J. Dehue, om in het tuintje, gelegen achter zijn huis in de Capucijnenstraat nr.1080 (thans 41) een oven te mogen plaatsen tot het bakken van aardn pijpen. Doorgestuurd op 22 mei naar de stadsbouwmeester met het verzoek een onderzoek in te stellen naar eventuele overlast, dat op 2 juni weer door wordt gestuurd naar de gouverneur, verlenen op 13 juni 1845 Gedeputeerde Staten toestemming om, onder zekere conditiën, in de Capucijnenstraat 41 een pijpenbakkerij op te richten.

De bouwvoorschriften zijn tamelijk gedetailleerd:

- De oven moet geheel in bakstenen worden opgemetseld en omkraagd met een ijzeren band van vier duimen breed en acht strepen dik.
- Dat de kolk voor de oven niet kleiner mag worden aangelegd dan ter lengte en breedte van twee ellen onder de begane grond van zeventig duimen
- Dat de rookpijp minstens ter hoogte van vijf ellen boven de oven moet worden opgetrokken
- Dat de oven overigens niet zal mogen ontstoken worden voor en alear dezelve door den stadsbouwmeester alhier onderzocht en goedgekeurd zal zijn.

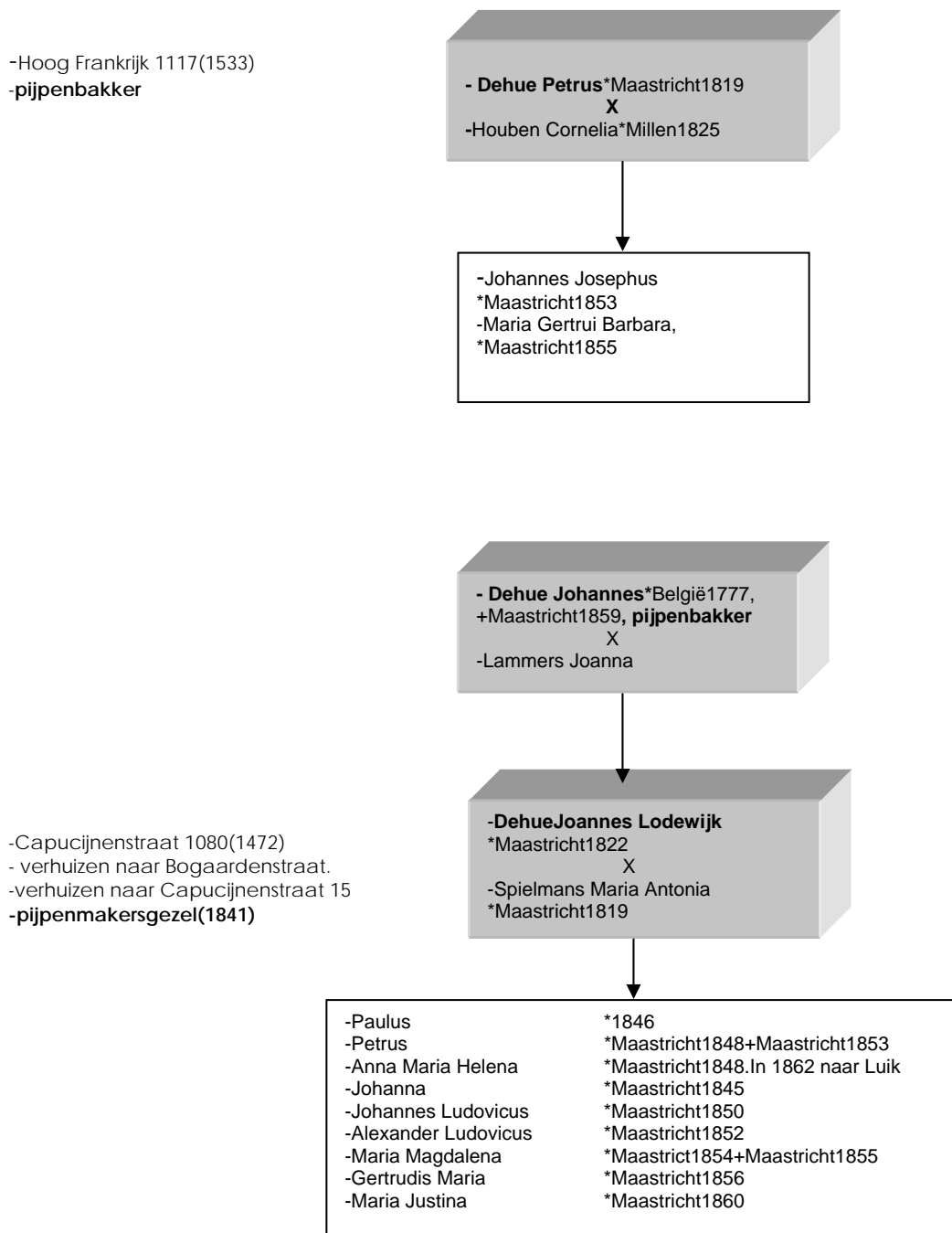

Figuur 22: Inschrijving Jean Dehue in 1850 in register met merk ID

Op 4 augustus echter in datzelfde jaar wordt het Dehue *verboden in zijn fabriek de arbeid voort te zetten voor en alear dezelve in alle deele overeenkomstig de bepalingen zal zijn ingericht. Dit wegens brandgevaar.*

Het uitvoerig en beredeneerd verslag van den toestand der gemeente tussen 1851 en 1859 geeft een wisselend beeld van 2 fabriekjes met één, respectievelijk 2 knechten. (Dehue en Knoedgen).

Bevolkingsregisters 1850:

Figuur 23: Genealogie Dehue

Van Jacob Trumm is een order/leverantieboek bewaard gebleven uit zijn periode 1847-1853 in Maastricht, waarin zijn klantenkring beschreven wordt buiten Maastricht en vanaf 1853 tot 1868 ook zijn klanten binnen Maastricht, die hij dan vanuit Weert aanlevert. Het is niet gewaagd te veronderstellen dat hij deze klanten ook reeds tijdens zijn verblijf in Maastricht met pijpen bediende. Vanaf 1855 maakten deze in elk geval een groot deel uit van zijn leveranties: aan Frau Jacobs b.v. leverde hij in 1858 in 11 leveringen 120 gros

pijpen tegen een waarde van 0,66 cent per gros. In 1857 was dit 140 gros en in 1860 115 gros!

In 1868 leverde hij nog aan P. Dehuy (Dehue, waarschijnlijk de zoon van Joannes Lodewijk) 481 gros pijpen tegen een guldenwaarde van 371,89. Onderstaand laten wij U een in half Duits, half Nederlands gestelde gespecificeerde levering zien aan Pit Dehue van 30 januari 1869.

2 manden Groute motzen 7 gros à 55	3,85
1 gros Atel	0,60
2 manden mitelmotzen 10 gros à 50	5,00
1 mand gebloumten Kl 5 gros à 50	2,50
1 mand Pieren 4 gros à 1,10	4,40
1 mand grouterepen 3 gros à 1,50	4,50
1 mand Sikaren 6 gros à 50	3,00
4 gros Jachers à 72	2,88
1 mand Vriesen 4 gros à 1,00	4,00
2 manden Taietie 8 gros à 1,10	8,80
2 manden Kleinrepen 8 gros à 72	5,76
1 mand moren 4 gros à 1,10	4,40
1 mand morinen 4 gros à 1,10	4,40
1 mand teufger 4 gros à 90	3,60
1 mand Sikaren Kneyn 4 gros à 1,00	4,00

Totaal	61,69

Andere bekende namen van Maastrichtse winkeliers, aan wie Jacob Trumm tal van verschillende modellen leverde waren: Bemelmans, Chils (Schils), Gilesen, Hendrichs, Kochs, Luttig, Reynders (Piepehoes?), Reynen, Schoenmakers, Sitzman en Swenen. Op 8 november 1860 leverde Trumm-Bergmans aan de Gebroeders Philips (Tabaksfabriek) in Maastricht 48 gros pijpen voor een bedrag van f. 25,30, hetgeen neerkomt op een stuksprijs van 3,64 cnt!

De leden van het geslacht Steinebach waren de laatste kleipijpenmakers in Maastricht.

Pieter Steenbak (Steinebach) wordt in 1841 als pijpenbakkersgezel genoemd. Vanuit het Belgische Jemeppe komt **Jan Pieter Steinebach** in 1852 naar Maastricht om een jaar later met de Knoedgen's naar Bree te vertrekken.

Carolus Henricus Steinebach blijft in Maastricht en neemt het bescheiden bedrijfje van Jacob Trumm over.

Gedurende circa 40 jaar zijn Carolus Henricus, **Petrus Johannes** en **Pieter Louis Steinebach** de enige pijpenmakers in Maastricht.

Het is twijfelachtig of de Steinebach's tussen 1852 en 1892 continu pijpen in eigen beheer hebben geproduceerd.

Bekend is een verzoek van C.H. Steinebach uit 1870 " voor een vergunning voor het oprichten van een oven tot het bakken van aarden rookpijpen op de open plaats van het gebouw N 2026 in de Calvariebergstraat." Nadat

hiertegen geen bezwaar was gemaakt krijgt hij toestemming onder de volgende voorwaarde:

- Dat de oostzijde van de oven op minstens 11 meter verwijderd dient te zijn van de westelijke gevel van de militaire broodbakkerij
- Dat de hoogte van de schoorsteen ten minste 10 meter boven de begane grond dient te zijn en de wanden minstens één brik dik dienen te zijn.
- Dat ter voorkoming van gevaar op de opening van de schoorsteen een zogenaamde vonkenvanger wordt aangebracht, volgens te geven aanwijzingen
- Dat de plaatselijke verordening (21/6-1856) op het voorkomen van brand wordt nageleefd

De aardepijpenfabriek uit de Staat van vergunningen van 1875 geeft een fabriek aan zonder ketels of stoomwerktuigen met als eigenaars Carolus Henricus en Petrus Johannes.

In 1880 richtten Carolus Henricus en Pieter Jan een aardepijpenfabriek op, die Pieter Louis in 1885 overneemt. In 1886 hanteert Louis het briefhoofd: Tabaks-Pijpenfabriek en Magazijn. Hij biedt dan o.a. 8 mandjes ieder van 3 gros platsteelen aan voor de som van 24 gros fl. 16,80 i.c. 70 cent per gros! In 1892 werd het bedrijf van Pieter Louis opgeheven, waarmee een einde kwam aan bijna drie eeuwen kleipijpenfabricage in Maastricht.

Uit 1905 lezen wij nog het volgende uit een briefwisseling van P.L. Steinebach met J. Bergmans in Weert:

"In antwoord op Uwe kaart van 21 oct. j.l. delen wij Ued. Mede, dat we voor den verkoop onzer pijpen in Maastricht ten deele gebonden zijn. Zoals U wel zult weten, had Uw Papa (1853) na overgave der fabriek van ons voor Maastricht den alleenverkoop. Toen Uw Papa door andere drukke bezigheden genoodzaakt was deze zaak van de hand te doen (1892), heeft hij alles aan den Heer J. Fransen-Linsen, Corversplein no 2 overgedaan en zijn daardoor alle rechten op genoemden Heer Fransen overgegaan".

Deze winkelier Fransen uit Wyck trad reeds op als zaakwaarnemer van Knoedgen! Ook Trumm Bergmans uit Weert leverde enorme aantallen pijpen via trein en vervoerder Kessels aan Steinebach en Fransen. Fransen maakte zelf geen pijpen maar trad op als grossier en winkelier!

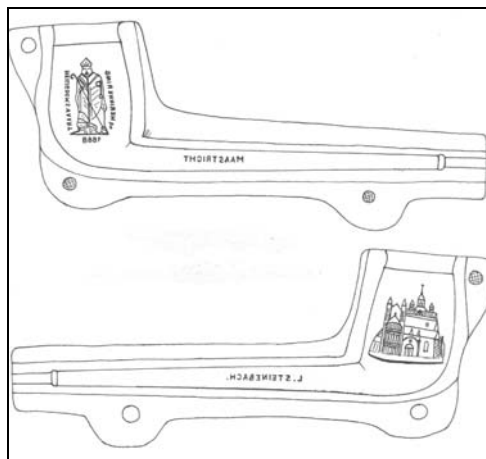
Onderstaand een overzicht van soorten en prijzen voor de detailhandel en grossiers die Trumm Bergmans uit Weert rond 1900 hanteerde voor Fransen in Maastricht:

Benaming soorten	Grossiersprijs per gros	Verkoopprijs per gros	Verkoopprijs per dozijn
Stompen of gewone rechte	fl. 1.30	fl. 1.50	13 cnt
Platstelen	fl. 1.30	fl. 1.50	13 cnt
Kromkoppen met ronde steel "hieltjes	fl. 1.30	fl. 1.50	13 cnt
Åkener mutzen of kleine kromkoppen	fl. 1.30	fl. 1.50	13 cnt
Grote mutzen groote kromkoppen	fl. 1.35	fl. 1.60	14 cnt
Halve lange rechte dun of diksteelen	fl. 1.35	fl. 1.60	14 cnt
Figuurpijpen gesorteerd	fl. 1.35	fl. 1.60	14 cnt
Witte sigarenpijpies gesorteerd	fl. 1.05	fl. 1.20	11 cnt
Zwarte pijpen	fl. 1.55	fl. 1.80	15 cnt
Prima zwarte pijpen rood etiket			24 cnt
Prima roode pijpen rood etiket			24 cnt
Prima witte doorrokers rood etiket			24 cnt
Portoricopijsen(groote koppen)			36 cnt
Doorrookers met porceleinen rand			36 cnt
Doorrookers met porceleinen parels			40 cnt
Geele doorrookers			37 cnt
Prima geele doorrookers			36 cnt
Geel gekleurde Figuurpijpen			36 cnt
Gekleurde Haantjespijpen			36 cnt
Marbré Sigarenpijpen			27 cnt
Marbré tabakspijpen			50 cnt
Delfts porceleinen pijpen			50 cnt
Portretpijpen			55 cnt

Figuur 24: Prijzen Trumm Bergmans voor Franssen

Van de productie van Steinebach zijn ons echter toch drie voorbeelden bewaard gebleven:

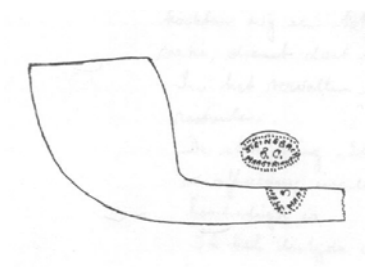
1. Een ijzeren tweedelige pijpenvorm uit de vormencollectie van J. Bergmans uit Weert, die deze vorm in 1892 waarschijnlijk heeft teruggekocht van L. Steinebach, ofwel deze reeds in zijn bezit had en pijpen hieruit maakte voor L. Steinebach. De pijpenvorm toont ons de Sint-Servaaskerk in Maastricht, gezien vanaf het Vrijthof. Duidelijk herkent men links de twee flanktorens met dwerggalerij. Opmerkelijk is de hoogste torenspits. Deze vertoont nog de barokke situatie van voor 1795. De torenbekroning werd op het einde van de 19 de eeuw rond 1895 door bouwmeester Cuypers vervangen door een neogothische spits, die in 1955 door brand werd verwoest. In dit gedeelte van de vorm is langs de steel de naam van de "fabrikant" gegraveerd t.w.: L. Steinebach en aan de andere zijde Maastricht. De rechterzijde van deze vorm toont de afbeelding van Sint-Servaas zelf met staf en sleutel, het jaartal 1881 en de tekst: herinnering Heiligdomsvaart. Deze pijp hoort thuis in de categorie bedevaartpijpen.

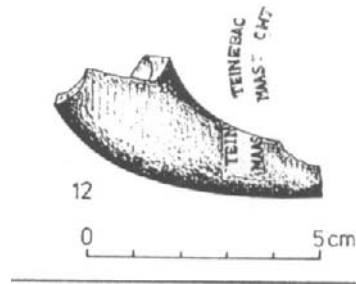
Figuur 25:

Ijzeren tweedelige Pijpenvorm J. Steinebach Maastricht.

2. Bodemvondst uit tuin/tuinhuisje Kleine Looierstraat 1992: het betreft hier een rondbodempijp, doetelmodel met op de steel een ovalen intaglio stempel: Steinebach&C-Maastricht. Deze stempeling werd met een plat ijzeren stempeltje aangebracht in de nog niet droge klei vóór de ovengang.

Figuur 26: Pijp Steinebach Maastricht

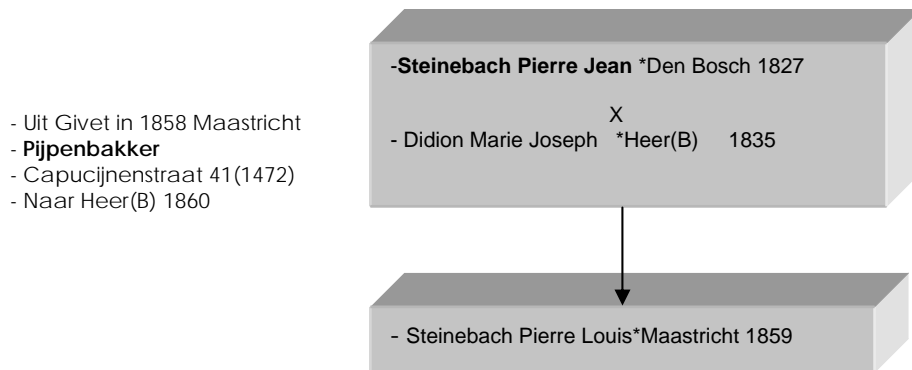
Figuur 27: Pijp Steinebach Rijksarchief 1990

3. Fragment van hoornmodel pijp Steinebach, gevonden bij de opgraving Rijksarchief 1990.

Figuur 28: Advertentie uit Limb.Koerier 1888

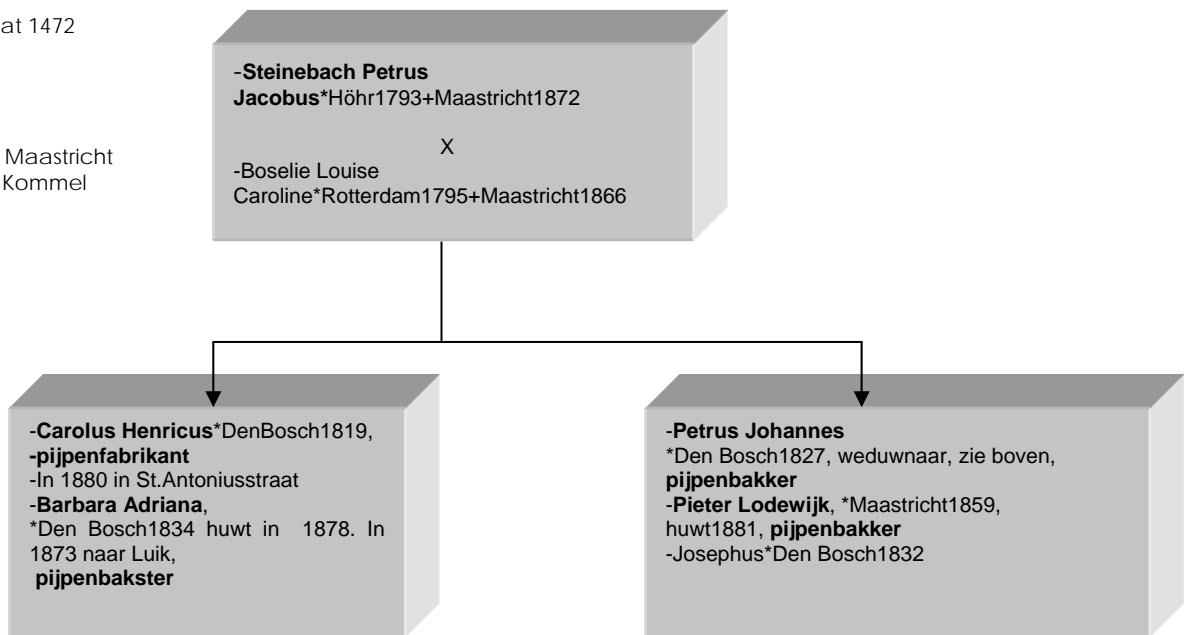
Pieter Louis adverteerde regelmatig in de "Limburger Koerier", een dagblad dat in een groot deel van de provincie werd gelezen. Hij adverteert vaak met slechts één pijp van Maastrichts fabrikaat! Gezien het tijdstip en de relatie met Bergmans/Fransen geen wonder. Zijn eigen productie is waarschijnlijk maar minimaal geweest.

- Capucijnenstraat 41:
- **Keyzer de Cornelis***Gouda 1828, **pijpenmaker**, 1852 in Maastricht en 1853 naar Gouda
 - **Steinebach Jacques Xavier***Den Bosch1824, **pijpenbakker**, X Weerd van der*Maaseick1819. Uit Givet 1858 in Maastricht. Naar Luik 1859.

- Capucijnenstraat 1472

- pijpenbakker**
-uit Givet in 1859 Maastricht
-In 1871 naar de Kommel

Figuur 29: Genealogie Steinebach

Pijpaarde in Maastricht:

Pijpaarde is de grondstof waarvan o.a. kleipijpen worden vervaardigd. De pijpaarde wordt in grote, winbare hoeveelheden aangetroffen in de streek rondom Namen en Huy. Via vrachtschepen werd de pijpaarde naar Maastricht vervoerd. Schepen die van Maastricht naar Luik en v.v. voeren moesten de tol bij Eijsden passeren. De tollenaar hield nauwkeurig boek van de goederen, die zich aan boord van ieder schip bevonden. Deze tolregisters zijn over een deel van de 17 de en 18 de eeuw bewaard gebleven.

Uit de 17 de eeuw zijn er een aantal verklaringen van pijpenmakers over de pijpaarde waaruit blijkt dat zij deze o.a. kochten van de Abdis van Andenne en Jeroen Bodart uit dezelfde plaats.

Zo verklaart de reeds genoemde **Dionijs Michiels** in 1687 dat hij al 30 jaar zijn pijpaarde koopt van de Abdis van Andenne. Uit 1687 lezen wij uit een attestatie van Mr. Jan Sweelsen (Swelssen), kopergieter en burger van Maastricht, 59 jaar oud op verzoek van EH Reynier Joseph van Meer, kanunnik en cameraris van de St. Servaas & kanunnik te Andenne in het graafschap Namen: "*dat hij gewoonlijk zijn witte aarde betreft van **Denis Michel**, burger en tabakspijpenmaker te Maastricht, waarvan hij allerhande bekens en kroesen weet te maken, zowel grote als kleine, om daar zijn koper in te smelten. De vormen kunnen gedurende een hele dag in het vuur uithouden. Hij doet dit met deze aarde reeds gedurende meer dan 25 jaar. Deze vormen heeft hij ook soms geleverd aan de zilversmeden, die daarin hun zilver smolten, t.w. aan Jan Clocker, burger en goud- en zilversmid te Maastricht. Denis Magil verklaart deze aarde sedert 30 jaar te halen uit het territoir van Andenne*"

En in 1696 verklaren **Willem Bouillion** en zijn zoon **Maarten** dat zij gedurende 16 jaar hun pijpaarde zowel bij Jeroen Bodart als bij de Abdis van Andenne hebben gekocht. Deze vermeldingen geven informatie over de Maastrichtse pijpenmakers en de periode waarin zij geproduceerd hebben.

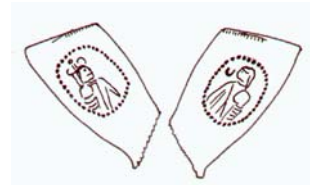
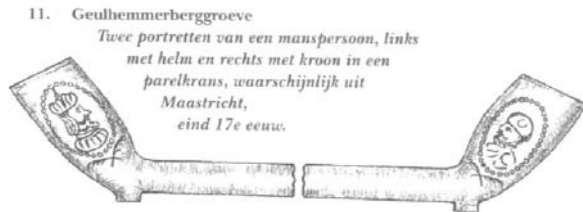
Over de periode 1715-1737 zijn vrij veel gegevens beschikbaar over de waarde van de te Maastricht aangevoerde pijpaarde. Jammer genoeg staat alleen de waarde vermeld en niet de hoeveelheid, hoewel beide natuurlijk een duidelijke relatie met elkaar hebben. Een grafiek toont in de jaren 1719-1723 eerst een lichte stijging, vervolgens een daling en tenslotte een enorme stijging. Deze zou verklaard kunnen worden door een toename in deze periode van het aantal pijpenmakers en/of een toegenomen productie.

Op 20 december 1728 kennen wij een attestatie van **Hendrick Scheer**, **Joannes Tillij** en **Teodorus Wilhelmus Klasens**, burgers en meester-pijpenmakers te Maastricht, op verzoek van Aret Cremers, inwoner van Brunssum, dat de "*cleijaerde*" uit de Brunsummerheide onbekwaam was om pijpen van te maken, maar dat zij deze maakten van klei van Andenne bij Namen.

De gegevens uit de periode 1728-1737 laten zien dat de waarde van de pijpaarde in 1729 ruim verdubbeld is in vergelijking met het jaar daarvoor. Tussen 1734-1737 is er sprake van een flinke stijging met als hoogtepunt 1737 voor een waarde van maar liefst 11.900 gulden.

De politieke situatie in Maastricht zorgde nogal eens voor wrijvingen. Maastricht was tweeherig: de Prins-Bisschop van Luik en de Hertog van Brabant en later diens rechtsoptvolgers deelden de macht. Vandaar ook de spreuk:

*“Eén heer is geen heer
Twee heren is een heer.*

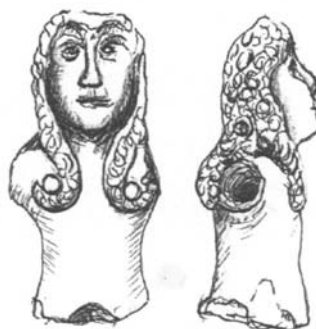
Figuur 30a: Pijp Tweeherigheid Maastricht uitbeeldend

Figuur 30b: JE 4448 Variant

Deze tweeherigheid kwam ook tot uitdrukking in de rechtspraak; er bestond zowel een Luiks- als een Brabants rechtcollege. In 1740 was er weer eens onenigheid gerezen tussen Luik en Brabant. Dit leidde ertoe dat de Prins-Bisschop pijpaarde tot contrabande verklaarde. De pijpaarde mocht dan ook de tollens te Namen en Hoi niet passeren waardoor de Maastrichtse pijpenbakkers verstoken bleven van de aanvoer van deze voor hun bedrijf onontbeerlijke grondstof. Het stadsbestuur wordt dan ook verzocht om te bewerkstelligen dat de pijpaarde als vanouds weer vrijelijk over het territorium van de Prins-Bisschop mag worden vervoerd. De werkgelegenheid van vele mensen is in het geding.

Op 22 augustus 1740 vragen de pijpenmakers de Magistraat een verzoekschrift te richten t.b.v. vrijstelling van douanerechten op pijpaarde in de kantoren van Huy en Namen. Een dergelijk verzoek werd in het verleden reeds ingewilligd. Een soortgelijk verzoek werd op 27 maart 1741 ook gericht aan de Staten van Luik *“om sonder tol pijpaerde af te brengen”*

En dat pijpaarde niet alleen gebruikt werd voor pijpenfabricage toont ons onderstaande deel van een mannetorso. Een schertsfiguurtje met erotische intentie met een opening op de plaats van het mannelijk geslachtsdeel, waar een pijpensteeltje in past, waardoor een lang lid ontstaat. Het waarom van de twee armopeningen, waar naar achter gerichte armen in gezeten hebben, is niet duidelijk.

Figuur 31:

HB-MS 42

Tabaksindustrie in Maastricht:

In 1817 werd de zaak van de Gebrs. **Philips** in Maastricht opgericht als de Dubbele Eenhoorn, die zich bezighield met Hollandse Tabak. In de eerste publicatie hierover in de Journal du Limbourg van 7 september 1817 lezen wij:

“Les frères Philips, fabricants de tabac d’hollande, nouvellement établis, rue de Loup no 981 à Maestricht, commenceront à vendre, en gros et en détail, demain lundi, 8 du mois courant. M.M. les négociants, qui voudront les honorer de leurs commissions, jouiront des conditions avantageuses en usage en Hollande «

Het betrof hier het derde en vijfde kind van Benjamin Philips uit Veenendaal en Lea de Hartog, met name Joseph en Frederik op 19 en 16,5 jarige leeftijd! Hun oudste broer Léon was de stamvader van de Philipsdynastie uit Eindhoven, terwijl de jongste broer Eduard de oprichter was van de Maastrichtse bank E.Philips.

In 1917 werd de fabriek omgezet in een Naamloze Vennootschap de N.V.Tabaksindustrie v/h Gebr. Philips.

De ruwe tabak werd ingekocht in Bremen en per boot vervoerd via Rotterdam en dan per spoor naar Maastricht, waar hij eerst diende voor de vervaardiging van snuiftabak. Daarna werd ook rooktabak opgenomen en na 1845 pruimtabak en sigaren. De kerf- en pruimtabak afdeling bleef als zelfstandige afdeling in Maastricht. In 1962 vond er een fusie plaats met Velasquez en Duc George.

In 1910 werd tot oprichting van een sigarettenfabriek besloten op Havenstraat 3.

Figuur 32:

Sigarettenverpakking Philips

Op 23 februari 1967 heeft N.V.Tabaksindustrie v/h Gebr. Philips haar poorten in Maastricht gesloten.

In Maastricht hebben in de 19 de eeuw meerdere Tabak, Snuif en Sigarenfabrieken bestaan o.a. in 1896 CH. Naus. Wij hebben echter gemeend er slechts één in dit artikel kort te behandelen.

Nijverheidstentoonstellingen:

in Maastricht waar pijpenmakers geëxposeerd hebben:

- Tentoonstelling van voortbrengsels van kunst en nijverheid te Maastricht 1834
- Tentoonstelling van voortbrengsels van tuin- en landbouw en nijverheid te Maastricht 1840
- Belooningspenningen der tentoonstelling van voorwerpen van Limburgsche Nijverheid gehouden te Maastricht in den zomer van 1841
- Tentoonstelling van Limburgsche nijverheid te Maastricht 1856. Catalogus Van Osch America en Co. 1856. 8

Mijn speciale dank gaat uit naar Thomas Baas die enorm veel archiefonderzoek in het Rijksarchief in Maastricht heeft verricht en mij toestemming heeft gegeven al zijn materiaal in publicaties te gebruiken. Ook van de Dienst Stadsontwikkeling en Grondzaken, sectie archeologie van de gemeente Maastricht kreeg ik alle medewerking van de heren W. Dijkman en H. Thomissen, die voor mij het gemeentelijk depot voor bodemvondsten ontsloten. Eveneens naar verschillende PKN leden die mij toestonden gegevens uit hun archief te benutten en naar de heer E. Steegen uit Leuven, die tal van gegevens uit zijn afstudeerscriptie beschikbaar stelde en in het bijzonder naar de heren J. Schatorjé en W. Hupperetz van het Limburgs Museum in Venlo die mij in staat stelden middels aankoop notariële archieven te ontsluiten en het museale depot met bodemvondsten uit Maastricht te bestuderen.

Glossarium:

Banddecoratie: versieringsmotief in de vorm van banden/stippen, dat om de steel heen wordt aangebracht.

Bottering: afwerking van kleiijpopening met een botter.

Fehlbrand: ook wel misbaksel genoemd. Ontstaat door verkeerde oventemperatuur en deze pijpen werden niet verhandeld naar elders. Kwamen als afval in een stort terecht.

Fleur de Lis: versieringsmotief in de vorm van de Franse lelie, zowel als hielmerk en als steeldecoratie voorkomend.

Gemene pijp: ook wel ordinaire of gewone genoemd.

Glazen: glans brengen op een kleiijp met een agaatsteent. Kwaliteitsaanduiding.

Groffe pijp: laagste in rangorde in de kwaliteitsuitvoering van kleiijpen. Ongeglasd en half of geheel niet gradeerd.

Kasten: door middel van een pijpenschroef de twee helften van een pijpenvorm met kracht op elkaar drukken, waardoor de overtollige klei uit de vorm geperst wordt en de pijp model krijgt.

Presentatiepijp: etalagepijp als blikvanger voor passanten. Ook wel beschouwd als het werkstuk waarmee in het gilde de meesterproef werd afgelegd.

Radering: versieringsmotief in vorm van een stippelrand boven langs de ketelopening. Kwaliteitsaanduiding.

Walter Raleighpijp: naam van een vroege figuurpijp, genoemd naar Walter Raleigh, Engels bevelhebber onder Elisabeth I en verwoed pijproker. Ook wel Jonaspijp genoemd.

Bibliografie:

Blondin, Maasgouw nr.50, 1930 Een pijpenindustrie in Maastricht in 1770

Engelen J, PKN 19/74, 1996, Als je een beerput opentrekt

Engelen J, Archeologie in Limburg, 1992, Pijpvondsten opgraving Rijksarchief.

Engelen J, PKN 11/41, 1988, Bedevaartpijpen in en rond het Rijnland

Engelen J, PKN 1985, Pijpmakers in beide Limburgen, Maastricht.

Maenen A.J.Fr. Monografie Petrus Regout 1801-1878. 125-100 jaar Sphinx-Ceramique, Maastricht 1959

PKN 1988, de kleiijp als bodemvondst, Engelen J, pag.123-132, Maastricht

SOK mededelingen 26, Bochman H, Smiesing P, Voûte A, pag. 11-19, October 1996

Bronnen:

Archief Baas T, Cappelle a/d Ijssel

Archief Bracco Gartner L, PKN lid, Delft

Archief Duuren van L, PKN lid, Zoetermeer

Archief Engelen J, PKN lid, Sittard

Archief Oostveen v. J, PKN lid, Deventer

Archief Rutten M, PKN lid, Amsterdam

Archief Trumm-Bergmans, Jacques Bergmans, Weert

Baas Thomas, PKN 15/60, 1993, Maastrichtse pijpmakers uit de 17-18-19 eeuw.

Bodemarchief Brinkerink H, PKN lid, Baarn

Bodemarchief Dienst Stadsontwikkeling, Archeologische Dienst Maastricht

Bodemarchief Daenen L, Maastricht

Bodemarchief Hoogers P, Uithoorn

Bodemarchief Janssen M.J., Maastricht

Bodemarchief Jenneskens P, Rothen.

Bodemarchief Limburgs Museum Venlo. LM1491-A en G142-31

Bodemarchief Oostveen v. J, PKN lid, Deventer

Gemeente-archief Maastricht. Requestboek 1686-1698 (Oud-archief)

Gemeente-archief Maastricht. Notarieel Archief 1652-1753 (1226-2073)

Rijksarchief Maastricht, Sint Pieterstraat 7 Maastricht

Sociaal Historisch Centrum, Boschstraat 73 Maastricht.

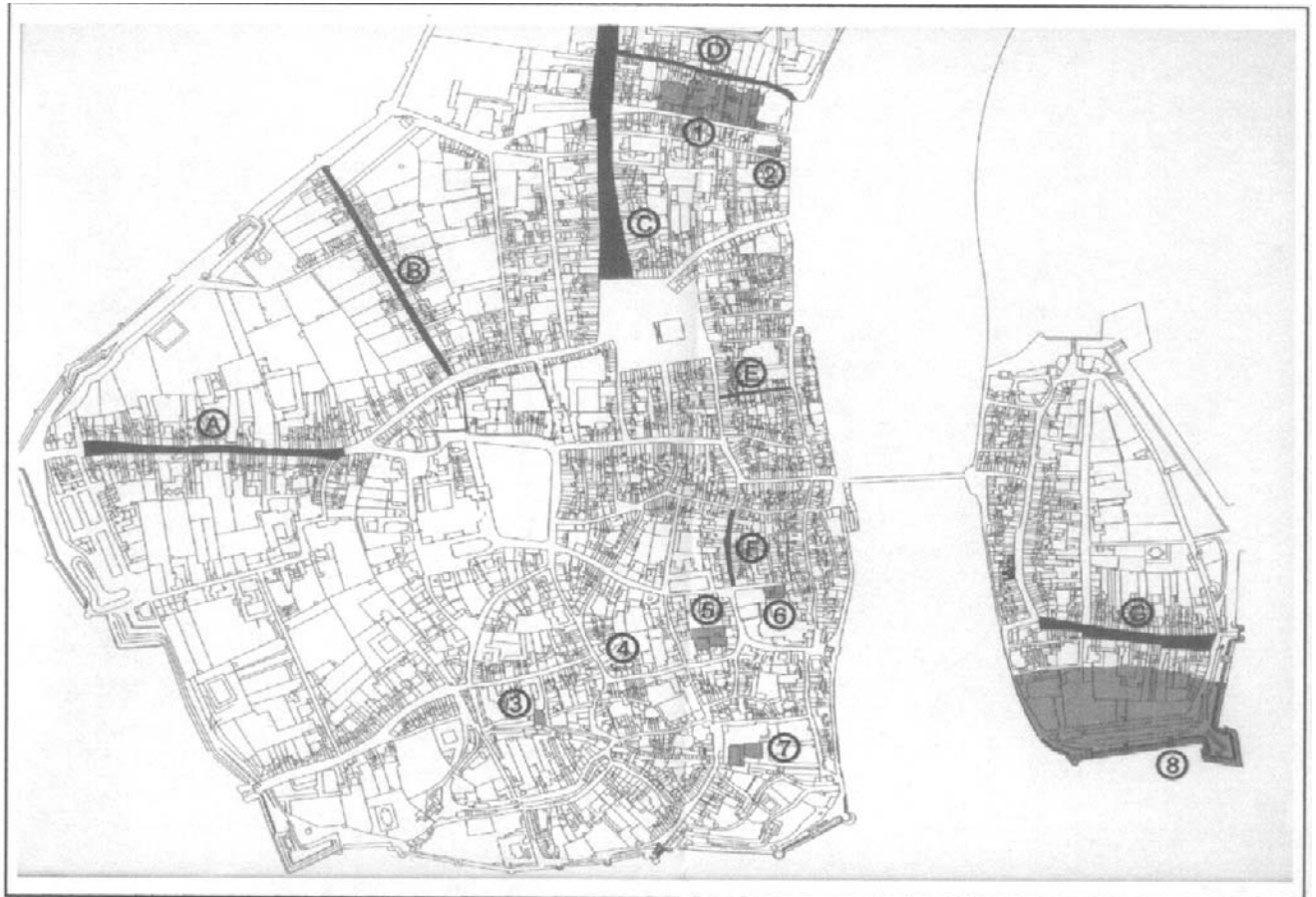
Steegen E. Register van leden van het Kramersambacht, Leuven 2002

Bijlage 1: Lijst van Maastrichtse pijpenmakers

Pijpmakers Maastricht				
Naam	Voornaam	Pijpmerk	functie	Jaar dat maker actief was
Bouillion	Willem		pijpenmaker	1680-1696
Bouillion	Maarten		pijpenmaker	17 e eeuw
Brock	Joris	IB	pijpenmaker	1652-1663
Cauwen	Jan		pijpenmakersleerling	1681
Claessens (Clasen)	Jan	IC	pijpenmaker	1698
Claessens	Hendrik		pijpenmaker	1687
Claessens	Hendrik		pijpenmaker	1753-1772
Claessens	Theodoor Willem		pijpenmaker	1690-1753
Claessens	Gerardus		pijpenmaker	1690-1780
Claessens	Willem		pijpenmaker	1713
Clerx	Jan		pijpenmakersleerling	1657
Cremer	Benedict		pijpenmakersleerling	1709-1721
Cris(ch)-Cruts	Jan		pijpenmaker	1682-1683
Dehue	Jean	ID	meester pijpenbakker	1845-1859
Dehue	Jean	ID	pijpenmaker	1841-1859
Delleur(Del Leur)	Arnold		pijpenmaker	1691-1717
Floer	Christoffelzn		pijpenbackersambacht	1727
Gielissen	Jan		pijpenmakersleerling	1677
Granbrou	Thomas	TG+pijp	meester pijpenbakker	1657<1686
Granbrou	Thomas	TG+pijp	pijpenmaker	1677-1722
Granbrou	Steven	SG+pijp	pijpenmaker	1669-1698
Granbrou	Matthijs		pijpenmaker	1686-1697
Hagemans	Pieter		pijpenbakker	1724-1730
Hendrijcx	Derijck		pijpenmaker	1634-1638
Jans	Jan		pijpenmakersleerling	1681
Janssen	Aert		pijpenmaker	1682-1692
Janssen	Claes		pijpenmakersleerling	1686
Janssen	Hubricht		pijpenmaker	1703
Jaspars	Jan		pijpenbakker	1689
Keyzer de	Cornelis		pijpenmaker	1852-1853
Knoedgen	Jan	IK	pijpenmaker	1847-1853
Knoedgen	Jacob	IK	pijpenmaker	1847-1853
Laverne de	Cornelis		pijpenmaker	1663
Ledrier	Pieter		pijpenmakersleerling	1728-1732
Lovini	Philip		pijpenmaker	1669
Marloye	Nicolas		pijpenmakersleerling	1692
Michiels	Dionijs	DM+pijp	meester pijpenbakker	1657-1687
Mourlion	Adriaan	AM	pijpenmaker	1663
Neven	Fransken		pijpenmakersleerling	1669
Nierstrasz	Johann Leonard		pijpenmaker	1774-1777
Nierstrass-Claessens	Magdalena		pijpenmaker	1777
Olthoff	Frederik		pijpenmaker	1669
Peters	Jan		pijpenmaker	1669
Prescott	Robert		pijpenmaker	17 de eeuw
Regout	Carolus		pijpenmaker	ca.1650

Regout	Petrus Carolus		meester pijpenbakker	1734-1753
Regout	Petrus Henricus		pijpenmaker	1763-1777
Robertson	Joseph		pijpenbakker	1652
Scheer	Adolph	AS	pijpenmaker	1731
Scheer	Margaretha		pijpenmaker	1749
Scheer	Wed.		pijpenmaker	1751-1753
Scheer	J.		pijpenmaker	1774-1777
Scheer	Hendrik		pijpenbakker	1713-1721
Scheer	Hendrik		pijpenmaker	1752-1777
Schrijnemakers	A.		pijpenmaker	1839-1841
Steenbak	Pieter		pijpenmaker	1841
Steinebach	Jan Pieter		pijpenmaker	1852-1853
Steinebach	Carolus Henricus		meester pijpenbakker	1847-1885
Steinebach	Petrus Johannes		meester pijpenbakker	1858-1880
Steinebach	Pieter Louis		meester pijpenbakker	1880-1892
Steinebach	Jacques Xavier		pijpenmaker	1858-1859
Stijlen	Joannes		pijpenmaker	1732
Tillij	Joannes		meester pijpenmaker	1739
Trumm	Jacob		pijpenmaker	1847-1853

Bijlage 2: Woon/fabricage-adressen Pijpenmakers en Vondstlocaties Kleipijpen

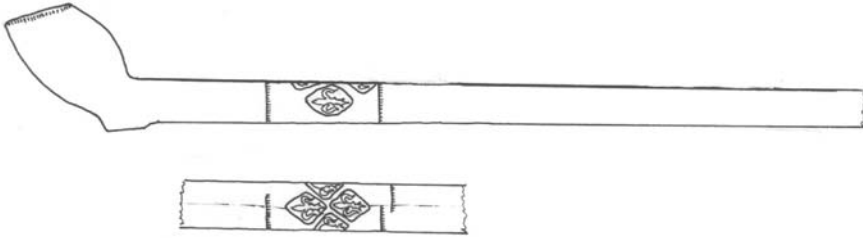
Woonadressen pijpmakers

- A Brusselsestraat
- B Capucijnenstraat
- C Boschstraat
- D St. Antoniusstraat
- E Mariastraat
- F Wolfstraat
- G Hoogbrugstraat

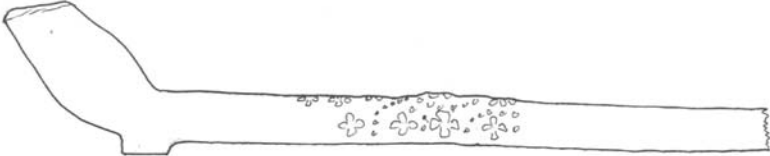
Vondstlocaties

- 1 Boschstraatkwartier
- 2 Maastrichter Grachtstraat
- 3 Lenculenstraat
- 4 Witmakersstraat
- 5 Hondstraat
- 6 Hotel Derlon
- 7 Rijksarchief
- 8 Céramique

Bijlage 3: Overzicht belangrijkste vondsten/modellen Maastricht 17 de eeuw

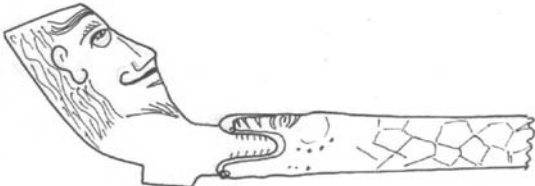
LM1491-A-MHB4

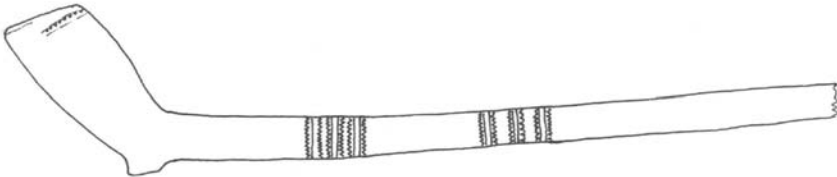
LM1491-A-MHB7

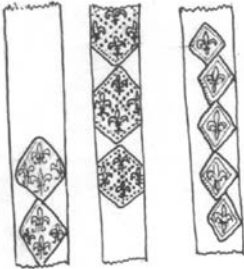
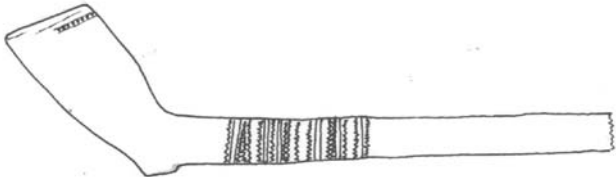
LMV-MO-7

MAMP.B.34-1-0:1

LM1491-A-G55

LM1491-A-G57

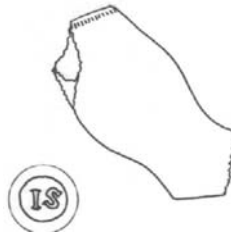
LM1491-A-G78

LM1491-A-G217

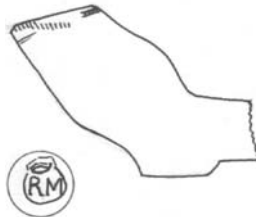
LM1491-A-G208

LM1491-A-G203

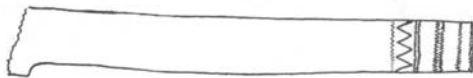
LM1491-A-G113

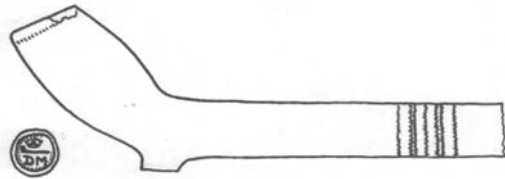
LM1491-A-G201

LM1491-A-G196

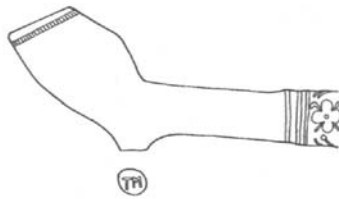
LM1491-A-G162

MAHD.13-17-1

LM1491-A-G326

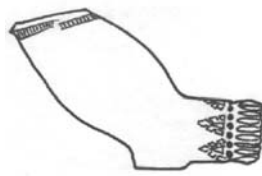
JVO-1

LM1491-A-G28

MAMP.B90-23-1-2:7

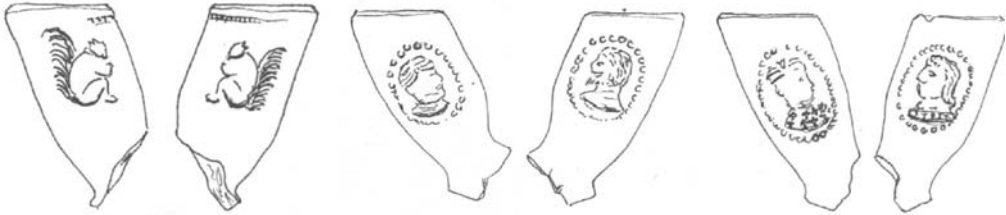

MAGM.B/1-3-72

MAGM.B/11-1-14:4

Bijlage 4: Overzicht belangrijkste vondsten/modellen Maastricht 18 de eeuw

HB-Ms-84

HB-Ms-50-51

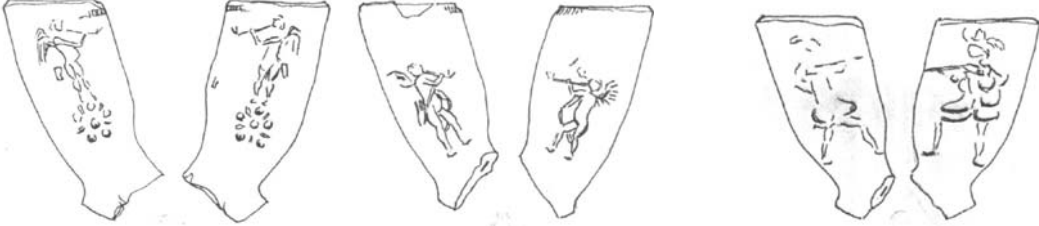

HB-Ms-55-56-54

HB-Ms-66-69

HB-Ms-81

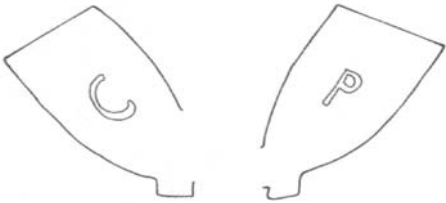
HB-Ms-76-79

HB-Ms-80

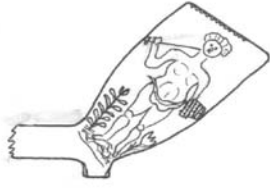

HB-Ms-70

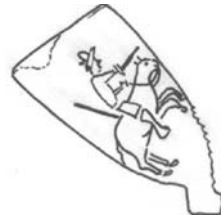
HB-Ms-71

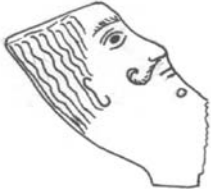
JVO-5

LMV-MO-27

MAMP.B/20-6-84:6

LM1491-A-G212

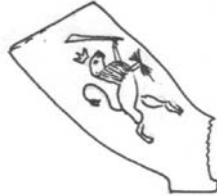
LM1491-A-G209

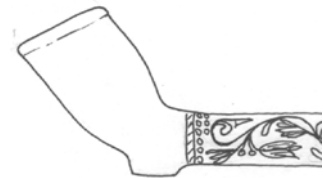
LM1491-A-G116

LM1491-A-G196

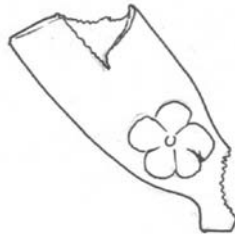
LM1491-A-G102

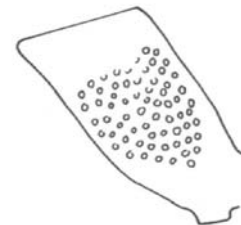
LM1491-A-G59

LM1491-A-G117

LM1491-A-G96

JVO-6

JVO-7

JVO-8

JVO-9

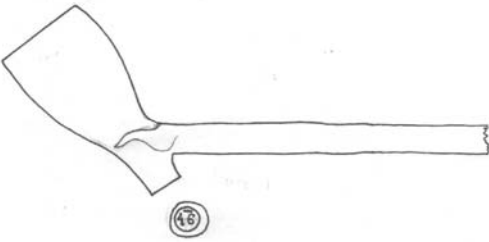
Bijlage 5: Overzicht belangrijkste vondsten/modellen Maastricht 19 de eeuw

LM1491-A-G93

LM1491-A-G115

LMV-MO-1